

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petra Foukalová

**Bezpečnostní a obranná politika Evropské unie
Bezpečnostní zásahy v Africe**

Diplomová práce

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma Bezpečnostní a obranná politika Evropské unie: bezpečnostní zásahy v Africe jsem vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 12. června 2014

.....

podpis

Poděkování

Děkuji svému otci, blízkým a přátelům, kteří mě za doby studia podporovali.

Za cenné odborné podněty a velkou vstřícnost vděčím vedoucímu práce, doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc.

Obsah

Úvod	5
1. Bezpečnostní a obranná politika v Evropské unii	9
1.1 Evropská strategie v oblasti bezpečnosti, její kořeny a souvislosti	9
1.1.1 Vztahy s NATO	14
1.2 Vznik a koncept politiky	16
1.3 Legislativní rámec a aktéři	19
2. Konflikty v mezinárodních vztazích	22
2.1 Obecná teorie a typologie konfliktů	22
2.2 Řešení konfliktů (mezinárodní peacekeeping) formou operací a jejich typologie	25
3. Evropa a Afrika	27
3.1 Historický nástin vztahů Evropy a Afriky	27
3.2 Vztahy Evropské unie a Afriky a jejich význam	29
4. Aplikace bezpečnostní a obranné politiky: realizace na africkém kontinentě	31
4.1 Konflikty ve vybraných afrických státech	31
4.2 Reakce Evropské unie: bezpečnostní operace v jednotlivých zemích	36
4.2.1 Důvody a cíle zásahů	38
4.2.2 Charakter zásahů a rozřídění dle typologie	43
5. Hodnocení úspěšnosti operací.....	46
Závěr	53
Prameny	56
Literatura	61
Anotace	65
Abstract	65
Klíčová slova	65
Key Words	65

Úvod

Vznikem každé formy státního útvaru (či svazku států) je otevřena otázka jeho zabezpečení a obrany před vnějším nepřítelem. Po určité době vyvíjení snahy o udržení stavu bezpečnosti a zkušenostech s úspěchy a neúspěchy konkrétních kroků bývá pomalu formován a vymezován určitý koncept či politika v této oblasti. Primární snaha o vlastní zabezpečení a ochranu bývá doplněna i prvkem, který je sice přirozený, ale ne tak jednoznačně pozitivní. Jde o zjištění, že eliminovat externí hrozbu „zásahem“ na cizím území je pro stát (či skupinu států) z různých důvodů efektivnější. Svádí to často až k tvrzení, že „jen světová vláda může vést ke světovému míru“,¹ což je otázkou diskuze (nejen) mezi zastánci mezivládního a nadnárodního paradigmatu.

Podobně se podle mého názoru vyvíjela i bezpečnostní a obranná politika Evropské unie (EU), nyní Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP),² jejíž teoretické i praktické stránce se věnuje tato diplomová práce. Vyvinula se v rámci unijního konceptu zahraniční politiky,³ v rámci níž byla přesněji vymezována a specifikována, až se vydělila jako samostatná⁴ oblast s vlastními procedurami. Inspirací pro výběr tématu byla hlavně snaha poodhalit realitu jejího fungování v praxi a také jistá kontroverze v očích odborné i laické veřejnosti – hlavně misí, které jsou patrně nejviditelnější součástí této politiky.

Cílem práce je analýza úspěšnosti bezpečnostních zásahů, které byly v rámci bezpečnostní a obranné politiky EU v zemích Afriky dosud realizovány. Rozhodně jím není zkoumání podstaty, průběhu či celkového řešení tamějších konfliktů. Africké státy jsou zde využity jako ilustrativní příklady, které slouží k pochopení úspěšnosti politiky. Časový horizont zkoumaných operací se pohybuje od roku 2003⁵ do současnosti, a týká se pouze těch zásahů, které byly do této doby řádně ukončeny.⁶ Bezpečnostní mise, které nebyly ukončeny

¹ Část myšlenky konzervativního politika Patricka J. Buchanana, který je odpůrcem „světové vlády“ a globalismu. <<http://www.reformy.cz/vzdelani/citaty/>>.

² Až v textu Lisabonské smlouvy označována jako „Společná“, předtím „Evropská“. Osobně označení SBOP chápu jako aktuální název pro bezpečnostní a obrannou politiku EU vyjadřující její charakter.

³ Kdy byla zahrnuta do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, druhého (mezivládního) „pilíře“ Smlouvy o Evropské unii.

⁴ Přesněji relativně samostatná, protože podle čl. 42 Smlouvy o Evropské unii je stále integrálním prvkem její vnější činnosti (politiky), jak bude popsáno níže.

⁵ Rokem 2003 byla zahájena realizace bezpečnostní a obranné politiky EU v praxi vojenskou misí Artemis v Demokratické republice Kongo.

⁶ Zahrnuty jsou mise, které byly ukončeny do doby zpracování této práce (tj. května 2014). Za řádně ukončenou nelze považovat vojenskou operaci na podporu humanitární pomoci EUFOR Libya. Ačkoliv bylo oficiálně rozhodnuto o jejím zahájení Rozhodnutím Rady (2011/210/SZBP) 1. dubna 2011, nikdy k němu nedošlo. Podmínkou zahájení totiž bylo schválení Úřadem pro koordinaci humanitární činnosti při OSN, k čemuž nedošlo, a velitel tak oznámil uzavření operačního velitelství. Z toho důvodu bylo následně Rozhodnutím Rady (2011/764/SZBP ze dne 28. listopadu 2011) původní rozhodnutí Rady zrušeno účinkem již k 10. listopadu 2011.

nebo byly prodlouženy, nelze do analýzy zahrnout z toho důvodu, že není možné vyhodnotit jejich průběh a výsledky, tedy ani úspěšnost či neúspěšnost jejího působení v příslušné oblasti.⁷

Práce je teoreticky zakotvena do mezinárodních vztahů a teorie konfliktů, která je jejich nedílnou součástí formulující mezinárodní prostředí. Výzkumu konfliktů se věnuje nepřeborné množství anglicky píšících autorů (přehledně je představuje Lenka Špičanová při analýze konfliktů v Indonésii) a zahrnuje spektrum oblastí od prevence po jejich řešení, nás ale budou zajímat téměř výhradně jejich klasifikace a příčiny.

V oblasti metodologické je využita zejména metoda analýzy, přičemž se opírám také o syntézu, případovou studii, metodu komparativní a historickou. Ačkoliv je práce zaměřena kvalitativně, podpůrně je využita také metoda kvantitativní.

Hlavní výzkumnou otázkou práce je: *Jak bezpečnostní zásahy realizované v rámci bezpečnostní a obranné politiky EU přispívají k řešení dlouhodobých konfliktů či problémů v jednotlivých afrických státech?*

Dílejší výzkumné otázky se týkají situace v jednotlivých afrických zemích a lze je shrnout takto: *Jak bezpečnostní zásahy v Demokratické republice Kongo (DR Kongo), v Súdánu a Jižním Súdánu, v Guineji Bissau, v Čadu a Středoafričské republice přispěly ke zlepšení tamější bezpečnostní situace?*

Jelikož cílem je zjištění úspěšnosti operací v jednotlivých státech, pro účely práce definujeme tyto hypotézy. Hlavní hypotézou, kterou se pokusíme potvrdit je následující předpoklad:

EU prostřednictvím plnění cílů bezpečnostních zásahů v rámci bezpečnostní a obranné politiky a působením v Čadu, DR Kongo, Guineji Bissau, Jižním Súdánu, Súdánu a Středoafričské republice přispívá k řešení dlouhodobých konfliktů a problémů.

K jejímu naplnění se pokusím potvrdit (vyvrátit) následující dílejší hypotézy:

H1: *Bezpečnostní zásahy Artemis⁸, EUFOR⁹ RDC a EUPOL¹⁰ Kinshasa realizované mezi lety 2003 až 2006 v DR Kongo přispěly ke stabilizaci bezpečnostní situace v zemi a udržení pořádku během volebního procesu.*

⁷ Z dosud probíhajících zásahů lze k vojenským operacím zařadit EUNAVFOR Atalanta (od 2008, prodloužena do prosince 2014), EUTM Somalia (od 2010, prodloužena do března 2015), EUTM v Mali (od 2013, prodloužena do poloviny roku 2014) a EUFOR RCA ve Středoafričské republice (probíhá od 2014). Nedokončené civilní mise zahrnují EUSEC DR Congo (od 2005, prodloužena do 30. září 2014), EUPOL DR Congo (od 2007, prodloužena do 30. září 2014), EUCAP Sahel v Nigeru (od 2012, prodloužena do srpna 2014), EUCAP Nestor v Keni, Džibouti, Somálsku a na Seychelských ostrovech (od 2012, prodloužena do července 2014) a EUBAM Libya (od 2013, prodloužena do poloviny roku 2015). Data dostupná z <http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm> či <<http://csdpmap.eu/mission-chart>>.

H2: *Bezpečnostní zásahy Amis EU Supporting Action¹¹ a EUAVSEC¹² South Sudan realizované v letech 2005 až 2014 přispěly ke zmírnění konfliktu v Dárfúru a zvýšení bezpečnosti letectví na území Jižního Súdánu.*

H3: *Bezpečnostní zásah EU SSR¹³ Guinea Bissau realizovaný v letech 2008 až 2010 přispěl ke zlepšení bezpečnostní situace v zemi asistencí při tvorbě reformy bezpečnostního sektoru.*

H4: *Bezpečnostní zásah EUFOR Tchad/RCA realizovaný mezi lety 2005 až 2009 přispěl ke zlepšení regionální bezpečnosti v oblasti Čadu a Středoafričké republiky.*

Pokud jde o strukturu práce, čítá pět kapitol. V první kapitole je představen vznik a samotný koncept SBOP včetně legislativního zakotvení, jejího vývoje a aktérů. Zmiňují i její historické kořeny a souvislosti. Druhá kapitola se věnuje problematice mezinárodních konfliktů, jejich typologiím a částečně řešení konfliktů formou různých typů operací. Třetí kapitolou se dostáváme ke vztahu afrického kontinentu a Evropských společenství (ES), resp. EU, jeho historii a významu pro současnou situaci. Konflikty ve vybraných afrických státech a samotná aplikace politiky na tyto země jsou předmětem čtvrté kapitoly, která představuje důvody, charakter a cíle dosud provedených bezpečnostních operací. Pátá kapitola se věnuje hodnocení misí z hlediska jejich úspěšné či neúspěšné realizace.

Pro zájemce o pohled na africký kontinent z perspektivy jiných (ne-politologických) oborů, které mohou být pro pochopení některých událostí a širších souvislostí významné, můžeme doporučit známou publikaci Johna Readera *Africa: A Biography of the Continent*, která kombinuje fakta zeměpisná, historická i antropologická do komplexního pohledu nebo také mezioborovou knihu *A History of the African People* Roberta Julyho. Z čistě dějepisného pohledu zevrubně představuje Afriku Jan Klíma, jehož monografií *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států* jsem využila.

Tématu bezpečnosti a obrany se věnují renomovaní autoři ze zahraničního i českého prostředí, kdy se v převážné většině jedná o odborné články. Dostupná monografie poskytující aktuální a ucelený přehled o všech oblastech působení prakticky neexistuje. Důvodem může být fakt, že tato politika se vydělila relativně nedávno, nebo také to, že

⁸ Vojenská operace označovaná i jako „DRC/Artemis“.

⁹ EUFOR (European Union Force) označuje vojenskou misi, tato značena také „EUFOR RD Congo“.

¹⁰ EUPOL (European Union Police Mission) označuje policejní misi.

¹¹ Podpora misí Africké unie AMIS II v Dárfúru, označovaná i jako „EU Support to Amis (Darfur)“.

¹² EUAVSEC (European Union Aviation Security) označuje civilní misi v Jižním Súdánu.

¹³ EU SSR (European Union Security Sector Reform) označuje civilní misi na podporu reformy bezpečnostního sektoru.

zpracování témat více než jiné velmi rychle „zastarává“. Existující kvalitní publikace týkající se zahraniční politiky EU v různých oblastech světa, například následující knihy Martina Hollanda, jsou již většinou staršího data nebo neobsahují kapitoly o bezpečnosti. Ačkoliv se věnují jiným tématům, zejména rozvoji (*European Union and the Third World*), mohou dobře posloužit z historického hlediska (hlavně *European Union Common Foreign Policy: From EPC to CFSP Joint Action and South Africa*). Pokud jde o problematiku bezpečnostních operací, relativně rychle se mění a může být brzy neaktuální, proto je pravděpodobně efektivněji zpracovatelná prostřednictvím samostatných článků, příspěvků či analýz, které reagují na aktuální dění lépe. Použitá literatura je z podstatné části v anglickém jazyce, z tuzemských autorů bych zmínila Radka Khola, který zkoumá postoje států, nebo Jana Závěšického, který se věnuje vojenským operacím nebo problematice terorismu.

Prameny, ze kterých jsem hojně čerpala, zahrnují dostupné závazné i nezávazné dokumenty z půdy institucí EU i z jiných organizací.

1. Bezpečnostní a obranná politika v Evropské unii

Dnešní podoba bezpečnostní a obranné politiky má své počátky v dávné historii a její vývoj zdaleka nebyl jednoznačný. Na to, jakým způsobem vznikla a jakým směrem se ubírala, se nyní zaměříme. Zmíníme všechny podstatné aspekty jejího budování, které je nutné pro její současnou povahu a fungování pochopit.

1.1 Evropská strategie v oblasti bezpečnosti, její kořeny a souvislosti

Koncepce bezpečnosti je primárně úlohou států. Přesto se objevuje termín tzv. kolektivní bezpečnosti - procesu, kdy se na zabezpečení území podílí států více a který stojí na základním principu „jeden za všechny všichni za jednoho“.¹⁴ Idea kolektivního zabezpečení tak zahrnuje určitý systém spolupráce států, jenž je řízen centrálně.¹⁵ V duchu této zásady funguje od svého založení 4. dubna 1949 například Organizace Severoatlantické aliance (NATO),¹⁶ i když sama myšlenka je mnohem starší. Byla poprvé písemně zakotvena již ve Smlouvě o nastolení míru v celém křesťanstvu, kterou sepsal Jiří z Poděbrad v roce 1464.¹⁷ Kdy se ale o bezpečnosti začalo mluvit v ES? Jaký byl její vývoj?

Zakládající tzv. Římské smlouvy z roku 1957 neobsahovaly žádné relevantní ustanovení či koncept bezpečnosti. Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii v preambuli hovoří o snaze vytvořit podmínky pro bezpečnost, což je ale spíše proklamačním ustanovením v tomto typu smluv, které není nijak blíže (co se týče prostředků k dosažení uvedeného) v textu rozvedeno. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství sice zmiňuje „udržování míru a mezinárodní bezpečnosti“,¹⁸ ovšem pouze v souvislosti se společným trhem a jeho případnými omezeními z důvodu plnění mezinárodního závazku členskými státy. Tedy jako čistě hospodářsky orientovaná pojistka, aby nebyl případně ohrožen vzájemný obchod, tehdy klíčová oblast, na kterou se tehdy vytvořený svazek států primárně soustředil. Holland se jednoznačně vyjadřuje v tom smyslu,

¹⁴ ULUSOY, Hasan. Collective Security in Europe. *Perceptions*, 2002-2003. Roč. 7, č. 4, s. 159.

¹⁵ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2010. s. 168.

¹⁶ Podle čl. 5 Severoatlantické smlouvy: „Strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem.“

¹⁷ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 168. Později byla transformována např. také do Paktu o Společnosti národů či Charty OSN.

¹⁸ Čl. 224 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, v *Úř. věst.* nezveřejněno (revidovaný překlad), 1.1.1958.

že tímto Smlouva položila právní základ pro vnější vztahy.¹⁹ Podle Hazel Smithové bylo pro evropské zákonodárce obtížné držet se ve vnějších (zahraničních) aktivitách ES striktně v rámci Smlouvou vymezených ekonomických kompetencí.²⁰ Možná ani ona netušila, jak přesně předpověděla daleký budoucí vývoj a rozšiřování pravomocí a aktivit dnešní EU do stále většího počtu oblastí, které mohou ovlivňovat životy občanů i mimo členské státy, dokonce mimo Evropu.

Jaký byl další vývoj zahraničních aktivit v ES? Téma zahraniční politické spolupráce postupovalo už lety šedesátými. Na počátku 60. let se objevilo ve dvou dokumentech, Fouchetových plánech, které ale nebyly úspěšné. Přetrvávající absence zahraničněpolitické diskuze vyústila na summitu v Haagu v roce 1969. Jedním z jeho důsledků byl vznik procedury zvané Evropská politická spolupráce, která fungovala mezi lety 1969²¹ a 1993, než byla nahrazena Společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP) nově vytvořené entity EU.²² Vznik každé nové politiky je podle Hollanda vyjádřením „vnitřní koheze a vývoje“,²³ což lze vidět v každé smlouvě, která nahrazuje a doplňuje předchozí stav. Určitá oblast se v průběhu několika let vyprofiluje natolik, že se členské státy dohodnou ji upravit právně. Právě to se stalo i v tomto případě, kdy se původní neformální setkávání ministrů zahraničních věcí stalo nejprve pravidelným a později bylo formálně legislativně zakotveno²⁴ a stalo se právně závazným. Došlo tak k potvrzení fungujícího mechanismu.

Vznikem „nové“ politiky EU, které byla kromě zmínky v preambuli vyčleněna samostatná hlava V. nyní již Smlouvy o Evropské unii (SEU), se změnilo i její postavení v rámci struktury. Dostala se do popředí zájmu a její samostatnost byla demonstrována i v tzv. pilířové struktuře. SZBP byla oddělena od vnějších obchodních vztahů, které byly zařazeny do prvního (nadmárodního) pilíře. Zde důležitá preambule mluvila o provádění politiky „včetně budoucího vymezení společné obranné politiky, která by v určitém okamžiku mohla vést ke společné obraně“.²⁵ Téměř totéž ustanovení se objevuje i v prvním odstavci čl. J.4. Tehdy to bylo poprvé, co se do textu platné smlouvy dostala zmínka o obraně, ačkoliv se o ní hovořilo pouze okrajově jako o potenciální součásti konceptu SZBP. V souvislosti s názvem politiky obsahujícím slovo „společná“ vyslovuje Holland názor, že byl zvolen proto, aby zněl

¹⁹ HOLLAND: *European Union Common Foreign Policy: From EPC to CFSP Joint Action and South Africa*. New York: Palgrave, 1995. s. 19. Míněny jsou obecně zahraniční vztahy.

²⁰ SMITH, Hazel. *European Union Foreign Policy and Central America*. London: Macmillan Press, 1995. s. 21.

²¹ Holland datuje počátek procedury na rok 1969, někteří (např. Açıkmese) až na 1970.

²² HOLLAND: *European Union Common...*, s. 1.

²³ Tamtéž, s. 2.

²⁴ Stalo se tak Aktem o jednotné Evropě a jeho vstupem v platnost v roce 1987.

²⁵ SEU ze dne 7. února 1992, *Úř. věst. C 191*, 29.7.1992, s. 1.

eurooptimisticky, přičemž reálná situace zdaleka taková nebyla.²⁶ Taktéž její jednotlivé články, místy vágně formulované, byly podle něj výsledkem vyjednávání a kompromisů.²⁷ Pro příklad jeden z cílů „posilovat bezpečnost Unie a jejích členských států ve všech formách“²⁸ je takřka nicneříkajícím prohlášením, které nezmiňuje žádné konkrétní prostředky k praktickému provádění.

Jistý posun byl zaznamenán v následující smluvní revizi, Amsterodamské smlouvě. Bezpečnostní a obranné politice se věnuje samostatný článek Hlavy V., který povolává ke spolupráci Západoevropskou unii (ZEU)²⁹. Podle něj je ZEU „nedílnou součástí vývoje Unie, která poskytuje Unii přístup k operačním prostředkům“.³⁰ Tímto krokem, zdá se, chtěla EU vyřešit svou neakceschopnost v řešení krizí a potenciálních hrozeb. Členské státy ZEU se v samostatném prohlášení k této úloze přihlásily a zmínily v této situaci nutnost plnění Petersberských cílů, které si již dříve vymezily jako svou hlavní oblast působnosti. Tyto úkoly byly formulovány 19. června 1992 na zasedání Rady ministrů ZEU jako „humanitární a záchranné akce, úkoly k udržování míru a mise bojových sil k řešení krizí, včetně prosazování míru“.³¹ Toto prohlášení bylo mezivládní konferencí v Amsterodamu vzato na vědomí a přijato.

Další vývoj v EU by se dal hodnotit jako velmi překvapivý. Podněty pro změny byly dva. Prvním byla přetrvávající nejednotnost a rozpory mezi státy v otázkách prohloubení či „zbrzdění“ SZBP, které se objevovaly prakticky od jejího vzniku a „prosakovaly“ i do znění přijímaných smluvních revizí. Druhým, řekla bych podstatnějším, impulsem byly události na tehdejší mezinárodní scéně. Válka v Kosovu, ozbrojený konflikt, který vypukl v únoru 1998, mimoděk rozhýbal debaty mezi evropskými státníky. EU z povzdálí sledovala, jak se do konfliktu zapojují struktury NATO, což jí připomnělo vlastní neschopnost (nemožnost jednat). Využití prostředků ZEU příslibených Amsterodamskou smlouvou nemohla, protože ta ještě nevešla v platnost,³² a veřejná reakce na tento stav tak na sebe nenechala dlouho čekat.

Na neformálním summitu Evropské rady v říjnu 1998 přednesl Tony Blair výzvu k vytvoření vlastní obranné identity, která by nebyla navázána na NATO. Pomineme-li to, že byl tento návrh překvapením, protože nekorespondoval s dosud veřejně deklarovanými

²⁶ HOLLAND: *European Union Common...*, s. 24.

²⁷ HOLLAND: *European Union Common...*, s. 27.

²⁸ Čl. J.1 odst. 2 SEU. *Úř. věst. C 191*, 29.7.1992. s. 58.

²⁹ Mezivládní organizací založenou v roce 1954 státy Bruselského paktu, Spolkovou republikou Německo a Itálií z důvodu obrany před hrozbou Sovětského svazu.

³⁰ Čl. 17 odst. 1 Amsterodamské smlouvy. *Úř. věst. C 340*, 10.11.1997, s. 10.

³¹ Western Union Council Of Ministers. *Petersberg Declaration* [online]. weu.int, publikováno 19. června 1992 [cit. 24. března 2014]. s. 6. Dostupné z <<http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>> (překlad autorka).

³² Smlouva vstoupila v platnost až 1. května 1999.

britskými národními zájmy,³³ nešlo z objektivního pohledu vůbec o nelogický krok. Nastartovaná debata o unijní bezpečnostní a obranné politice pokračovala další diskuzí na již formálním jednání na půdě Evropské rady a na konci roku vyvrcholila „Blairova iniciativa“³⁴ v Saint-Malo, kde byla po jednání s francouzským prezidentem Jacquesem Chiracem 4. prosince 1998 vydána Společná deklarace o evropské obraně. Prostřednictvím této dohody byla Evropská rada vyzvána k implementaci příslušných ustanovení Amsterodamské smlouvy - k tomu, aby rozhodla o vytvoření společné obrany.³⁵ Text obsahuje i zmínku o nutnosti mít pro případ krize k dispozici schopné ozbrojené síly pro autonomní zásah.³⁶ Následující summit Evropské rady ve Vídni tuto explicitní výzvu vyslyšel a ve svých závěrech uvítal deklaraci i záměr zapojení ZEU.³⁷

Následující tři zasedání nejvyšších představitelů členských států Unie a jejich výstupy (Závěry předsednictva Evropské rady) přinesly poměrně svižný vývoj v oblasti obrany a bezpečnosti. Závěry z Kolína z června 1999 poprvé obsahovaly sousloví společná Evropská bezpečnostní a obranná politika³⁸ (EBOP), což můžeme chápat jako uznání nutnosti pozvednout politiku na vyšší úroveň. Vysokým představitelem pro SZBP byl dle čl. 4 jmenován Javier Solana. V příloze bylo navrženo i vytvoření Politického a bezpečnostního výboru (PBV), Vojenského výboru a Vojenského štábu a případná setkání ministrů obrany v Radě.³⁹ Výsledkem druhého zasedání v témže roce v Helsinkách byl písemný závazek členských států vytvořit unijní vojenské kapacity v rámci Evropského základního cíle. Do čtyř let (nejpozději koncem roku 2003) měly být k dispozici tzv. síly rychlé reakce, jednotky v kapacitě 50 až 60 tisíc mužů nebo 15 brigád, které by byly v případě potřeby schopné nasazení do akcí pro plnění Petersberských cílů během 60 dní na minimálně jeden rok.⁴⁰

³³ Britové se k SZBP od počátku stavěli spíše negativně.

³⁴ AÇIKMEŞE, Sinem A. The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy. *Perceptions*, 2004. Roč. 9, č. 1, s. 127.

³⁵ Čl. 1 *Franco-British Summit Joint Declaration on European Defence* [online]. atlanticcommunity.org, publikováno 4. prosince 1998 [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>>.

³⁶ Tamtéž, čl. 2.

³⁷ Čl. 76 a 77 *Vienna European Council 11.-12. December 1998 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 15. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00300-R1.EN8.htm>.

³⁸ Čl. 55 *Cologne European Council 3.-4. June 1999 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/57886.pdf>.

³⁹ Část 3 Přílohy III *Cologne European Council 3.-4. June 1999 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/57886.pdf>.

⁴⁰ Příloha I *Helsinki European Council 10.-11. December 1999 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm>.

V létě 2000 v Santa Maria de Feira se pak jednalo o nevojenských kapacitách a výstupem byl druhý praktický závazek „splatný“ také do čtyř let – povolání až 5000 policejních důstojníků, přičemž pětina z nich by měla být schopna akce do 30 dní.⁴¹

Byly ale tyto závazky splnitelné? Za účelem zjištění, zda jsou členské státy deklarované kapacity pro operace schopny vyčlenit, se konaly 20. listopadu 2000 a 19. listopadu 2001 dvě na sebe navazující konference,⁴² které shledaly závazky reálnými. Bylo zjištěno, že EU má 100 000 akceschopných vojáků, 400 bojových letadel a 100 plavidel,⁴³ což představuje dostatečně velkou rezervu.

EBOP, v rámci níž měly vojenské i nevojenské jednotky operativně konat, musela být dostatečně formalizována. Téma bezpečnosti tak nechybělo ani na pořadu jednání mezivládní konference v Nice k připravované smluvní revizi a právě prostřednictvím Niceské smlouvy byla EBOP do textu vtělena (právně zakotvena). Nová smlouva formálně potvrdila i existenci expertních výborů napomáhajících Radě (PBV, Vojenského výboru a Vojenského štábu) a podrobněji je definovala. V jednom z prohlášení přijatých mezivládní konferencí navíc stojí, že Evropská rada má přijmout rozhodnutí, „aby se tato politika stala rychle účinnou“,⁴⁴ což bylo předzvěstí dalších snah pro budování bezpečné a obranyschopné Evropy.

Jak jsme se přesvědčili, zastávalo tyto úkoly v Evropě od svého vzniku NATO a primárně je zastává dodnes. ES i EU se mu pouze snažily přiblížit. Libor Frank a Radek Khol hodnotí počínání Unie od počátku do konce devadesátých let tak, že „členské státy byly velmi úspěšné v integraci ekonomické, avšak v integraci vojenské a bezpečnostní byl pokrok minimální a značně formální“.⁴⁵ Jejich hodnocení je sice přísné, ale lze mu v zásadě dát za pravdu – bezpečnostní profil EU neměla. V té době sice již byly definovány Petersberské cíle jako budoucí oblast působení, ale právně uchopený koncept EBOP a prostředky (síly rychlé reakce) k jejich provádění ještě ne. Oproti tomu NATO jako „klasický typ“ mezinárodní organizace nešvary podobného typu netrpělo. Každá z těchto organizací jednoduše vznikla z jiného popudu a za jiným účelem, ale jak jsme viděli, objevila se i „třetí plocha“. Postupně tak byly mezi oběma organizacemi utvářeny vazby. Není divu, když počet

⁴¹ Čl. 3 odst. 3 písm. d) *Santa Maria da Feira European Council 19.-20. June 2000 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm>.

⁴² Obtížně přeložitelné „Capabilities Commitment Conference“ a „Capabilities Improvement Conference“.

⁴³ Čl. 4 písm. a) *Military Commitment Capabilities Declaration* [online]. consilium.europa.eu [cit. 14. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/Military%20capabilities%20-%20EN.doc.html>.

⁴⁴ Prohlášení o evropské bezpečnostní a obranné politice připojené k Niceské smlouvě ze dne 26. února 2001, *Úř. věst. C 285, 10.3.2001*, s. 77.

⁴⁵ FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. *Obrana a strategie*, 2003. Roč. 3, č. 2, s. 20.

členů v množině států začleněných do obou struktur se postupem času zvyšoval.⁴⁶ Jaké tyto vztahy jsou a kdy se zrodily? Na jakém základě stojí?

1.1.1 Vztahy s NATO

Prvotní kontakty NATO a EU se odehrávaly prostřednictvím ZEU od 90. let minulého století. ZEU jako organizace, která po rozpadu Sovětského svazu hledala své uplatnění v mezinárodním prostoru, neměla až do února 1992 s evropskými strukturami nic společného. Podpisem v Maastrichtu (resp. vstupem SEU v platnost) se stala „pomocníkem“ pro provádění rozhodnutí v oblasti SZBP související s obranou a také byly uznány závazky států v NATO i možná bližší dvoustranná spolupráce států ZEU a NATO v rozsahu, který je se smlouvou v souladu.⁴⁷ V době, kdy se SZBP teprve rodila, ministři zahraničních věcí NATO již schvalovali Evropskou bezpečnostní a obrannou identitu, která upravovala konzultace při řešení krizí a měla vylepšit nástroje pro operace vedené ZEU. Na události ze Saint-Malo, které hodnotilo jako pozitivní, NATO reagovalo na summitu ve Washingtonu koncem dubna 1999. Výsledná deklarace uznala rozhodnutí EU vytvořit vlastní kapacity pro akce, kterých se NATO neúčastní a vyjádřila přání, aby pro tyto účely fungovala a byla zajištěna vzájemná spolupráce, informovanost a transparentnost.⁴⁸ Toto prohlášení můžeme považovat za základ pro pozdější formu spolupráce.

První „fyzický kontakt“ se odehrál mezi Radou NATO a prozatímním PBV v září 2000, aby jejich zástupci „zhodnotili pokrok ve vztazích EU-NATO“.⁴⁹ V následujícím roce se již začaly rodit institucionalizované vztahy. V lednu 2001 byla nejen dohodnuta společná setkání na úrovni ministrů a velvyslanců, generální tajemník NATO George Robertson také zaslal otevřený dopis předsednickému státu týkající se způsobu spolupráce.⁵⁰

Po jednání na summitu v Praze (20. až 23. listopadu 2002) byly vztahy mezi oběma organizacemi konečně formalizovány. 16. prosince 2002 v Bruselu tehdejší Vysoký představitel pro SZBP Solana oznámil, že byl konečně vytvořen právní základ pro stálé vztahy. Společná deklarace vytvořila strategické partnerství a užší sepjetí, které bylo založeno na vzájemném dialogu a spolupráci, respektu k zájmům členských států obou organizací a principům Charty Organizace spojených národů (OSN). V textu byl také zmíněn „vývoj

⁴⁶ Ze současných členských států Evropské unie nejsou členy NATO Rakousko, Finsko, Švédsko, Irsko, Malta a Kypr.

⁴⁷ Čl. J.4 SEU ze dne 7. února 1992.

⁴⁸ Čl. 9 *Washington Summit Communiqué* [online]. clinton2.nara.gov, publikováno 24. dubna 1999 [cit. 28. března 2014]. Dostupné z <<http://clinton2.nara.gov/WH/New/NATO/statement3.html>>.

⁴⁹ <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm>.

⁵⁰ Tamtéž.

posílení vojenských požadavků na kapacitu, které jsou společné oběma organizacím“.⁵¹ K posílení vztahů došlo hned v následujícím roce, 17. března 2003, kdy byla na základě deklarace dohodnuta detailnější forma spolupráce nazývaná „Berlin plus“. Ačkoliv plné znění textu není dosud známo,⁵² šlo o soubor tří „rámcových“ dohod (či spíše opatření) týkajících se kooperace v oblasti krizového managementu. Pro EU to znamenalo mimo jiné řešení absence vojenských struktur, protože podpisem získala pro provádění vojenských bezpečnostních zásahů přístup k prostředkům NATO.⁵³ Byl vytvořen seznam nástrojů a kapacit, které může na základě dohodnutých podmínek a v souladu s dohodnutými principy využívat.⁵⁴

Podle tiskového prohlášení zástupců obou organizací z 3. června 2003 bylo důvodem pro „společné“ využívání vojenských kapacit to, aby struktury nebyly zdvojovány, nesoupeřily mezi sebou a nebyly tak zbytečně vynakládány finanční prostředky.⁵⁵ Kromě toho byl dohodnut i přístup EU k plánování NATO, předběžnému i operačnímu, a možnosti evropského velení v rámci NATO.⁵⁶ Aby všechny tři součásti „balíku“ hladce fungovaly a byla zaručena bezproblémová výměna potřebných dokumentů a informací, došlo současně také k podpisu Dohody o bezpečnosti informací.

Komplementarita nástrojů a kapacit byla podpořena komunikačním kanálem, který začal fungovat mezi PBV a Severoatlantickou radou (skrže setkávání ministrů a velvyslanců). Později přibyla jednotka EU působící ve Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě⁵⁷ a od listopadu 2005 také stálý styčný tým NATO v unijním Vojenském štábu.⁵⁸ Takto mísící se struktury mají napomáhat informovanosti a přehledu o tom, co v dohodnutém rámci spolupráce vykonává, plánuje či projednává jedna i druhá strana - jsou „průsečíkem“, který napomáhá vzájemné koordinovanosti a efektivitě.

⁵¹ *EU-NATO Declaration on ESDP* [online]. nato.int, publikováno 16. prosince 2002 [cit. 18. března 2014]. Dostupné z <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm> (překlad autorka).

⁵² Text dohody není dostupný v Úředním věstníku, informace jsou dostupné prostřednictvím dokumentu Rady EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus.

⁵³ FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. *Obrana a strategie*, 2003. Roč. 3, č. 2, s. 24.

⁵⁴ Odst. 8 *EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus* [online]. consilium.europa. [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.

⁵⁵ *Press Conference by NATO Secretary General, Lord Robertson with Greek Foreign Minister George Papandreou, EU Presidency and Javier Solana, EU High Representative following the NATO-EU Meeting* [online]. nato.int, publikováno 3. června 2003 [cit. 25. března 2014]. Dostupné z <<http://www.nato.int/docu/speech/2003/s030603i.htm>>.

⁵⁶ Odst. 6 a 7 *EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus* [online]. consilium.europa. [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.

⁵⁷ Známé pod zkratkou SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe).

⁵⁸ <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm>.

V situaci, kdy již Unie měla k provádění zásahů přislíbené kapacity, byla již plně připravena pro případnou akci. Příležitost se jí naskytla velmi záhy v souvislosti se situací v bývalé Jugoslávii. 31. března 2003 tak započala na základě rozhodnutí o společné akci (2003/92/SZBP) první vojenská operace pod hlavičkou EU nazvaná Concordia. Po zkušenostech z prvních operací byla Radou sepsána Evropská bezpečnostní strategie, která identifikovala současné globální výzvy, bezpečnostní hrozby a stanovila strategické cíle, jichž by ráda dosáhla. Tento koncepční právně nezávazný dokument nazvaný „Bezpečná Evropa v lepším světě“ a zveřejněný v prosinci 2003, byl prvním svého druhu. Po pěti letech byla vydána revidovaná verze obohacená o zprávu o jejím provádění, v níž Rada za hrozby označila šíření zbraní hromadného ničení, terorismus, organizovanou trestnou činnost, selhání státu a regionální konflikty. V souvislosti s těmito problémy byla zmíněna i pomoc poskytnutá v DR Kongo.⁵⁹

Na základě uvedeného lze shrnout, že patrně nejvýznamnějším výsledkem postupně vytvářené vazby na NATO je mechanismus Berlin plus, který prakticky umožnil EU plánovat a zasahovat – stal se nástrojem pro praxi, jenž při misích EU využila.

1.2 Vznik a koncept politiky

Jak již bylo řečeno, SBOP jako současný koncept vznikla a vyvinula se v rámci SZBP. Z toho důvodu bude nutné zmínit základní fakta o projednávání agendy v institucích a zahraničněpolitických zájmech členských států. Právě národní zájmy a jejich střetávání mohou hrát při formulaci konceptu politiky podstatnou roli.

Dnešní podoba politiky, jak je popsána v platných smlouvách podepsaných 13. prosince 2007 v Lisabonu, je vyústěním neustávajícího úsilí EU o další pokrok. Hasan Ulusoy zhodnotil EBOP, jejímž bezprostředním následovníkem SBOP je, jako

politiku, která se zabývá všemi úrovněmi boje proti bezpečnostním hrozbám [a] je tak v souladu s širším přístupem k bezpečnosti, který zahrnuje nejen politické a vojenské zájmy, ale také ekonomické a environmentální. To je v souladu s potřebami dnešního prostředí postiženého nekonvenčními bezpečnostními hrozbami.⁶⁰

Na toto autorovo vyjádření lze podle mého názoru nazírat dvojím způsobem. Za prvé jej můžeme chápat jako pozitivní v tom smyslu, že EBOP (lze vztáhnout i na SBOP) není

⁵⁹ *Evropská bezpečnostní strategie*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 30-33.

⁶⁰ ULUSOY, Hasan. Collective Security in Europe. *Perceptions*, 2002-2003. Roč. 7, č. 4, s. 173 (překlad autorka).

profilována úzce, ale promítají se do ní i jiné zájmy, což je výhodou. Je to přirozené, protože na realitu je potřeba nahlížet komplexně a bezpečnost brát i jako záležitost související například s životním prostředím.⁶¹ K tomuto hledisku se přiklání autor. Druhý způsob interpretace kritizuje EU za to, že se nesoustředí čistě na bezpečnostní otázky a bere v potaz i „úrovně“, které by v té souvislosti řešit neměla (nemusela), a překračuje tak mantinely, které si určila. Provázanost politik je zde upřednostněna před soustředěním se na hlavní cíl. Osobně se domnívám, že činnost v jedné oblasti nelze provádět s ignorací toho, co se děje okolo. Musíme si také uvědomit, že politické zájmy členských států hrají klíčovou úlohu, a proto nelze jejich význam pro všechny aspekty tvorby politiky (proces schvalování, výsledné rozhodnutí či provádění) podceňovat a celkové vyznění (koncept) je jím ovlivněno. Jaké jsou postoje a zájmy členských států v oblasti obrany?

Nejvýraznějšími „hráči“ jsou velké členské státy, které mohou teoreticky nejlépe ovlivňovat výslednou politiku a prosazovat své vize. V případě Francie je zásadní věcí pro pochopení jejího jednání anticipace vůči NATO.⁶² Ta pramení z nesouhlasu s jeho působením na „starém kontinentě“, z čehož vychází i podpora budování EBOP.⁶³ Lukáš Pachta to chápe jako snahu „nabýt ztracené postavení velmoci“.⁶⁴ Pravděpodobně i proto se Francouzi aktivně podílejí na rozvoji vojenských kapacit v rámci akčního plánu (European Capabilities Action Plan). Mají v této oblasti dostatečné rezervy a jsou schopni poskytnout až 60 000 vojáků⁶⁵ do společných evropských jednotek. Rozvíjení schopností využitelných v boji tak odpovídá jejich prioritě budování vlastní silné armády, aby si i v této oblasti zajistili postavení silného hráče v budoucí Evropě. Aktivní podpora EBOP je francouzským zájmem i proto, že stojí na mezivládním principu, který Francie obecně vyznává.⁶⁶ Upřednostňuje jej dlouhodobě, již od počátků evropské integrace – stačí si vzpomenout na aktivity bývalého prezidenta Charlese de Gaulla.

Pro Velkou Británii současnosti je EBOP sice také prioritou, ačkoliv tomu tak nebylo vždy. Britské zapojení do integračního procesu bylo vždy zdrženlivější. Silná vazba na Spojené státy americké („zvláštní vztah“), prvotní preference vlastního ekonomicky

⁶¹ Např. v souvislosti s hrozbou nedostatečného energetického zásobování, kterou bych osobně považovala za nekonvenční bezpečnostní hrozbu dnešního světa, o níž Ulusoy hovoří.

⁶² Ačkoliv byla jedním z 12 zakládajících členů.

⁶³ LALLEMAND de DRIÉSEN, Nicolas. Principy bezpečnostní a obranné strategie Francie. *Obrana a strategie*, 2006. Roč. 6, č. 2, s. 69 a s. 70.

⁶⁴ PACHTA, Lukáš. *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů*. Praha: EUROPEUM, 2005. Policy paper, s. 32.

⁶⁵ LALLEMAND de DRIÉSEN, Nicolas. Principy bezpečnostní a obranné strategie Francie. *Obrana a strategie*, 2006. Roč. 6, č. 2, s. 70.

⁶⁶ PACHTA, Lukáš. *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů*. Praha: EUROPEUM, 2005. Policy paper, s. 31.

zaměřeného integračního uskupení, jiný právní systém i geografické umístění je utvrzovaly v pocitu vlastní výlučnosti a neochotě se na kontinent příliš vázat. Tato opatrnost se pochopitelně projevila i později v SZBP, potažmo EBOP. K jednoznačné preferenci NATO jako subjektu zajišťujícího bezpečí Brity předurčoval právě transatlantický vztah s USA. Tak to chápe i Khol, který dokonce z britského pohledu hovoří o „nebezpečí autonomních evropských projektů, zvláště pokud by se měly odehrávat uvnitř Unie“.⁶⁷ Změna, a to podstatná, ale nastala s výše zmíněným prohlášením Blaira v prosinci 1998 a Británie se postupně stala propagátorem EBOP, i když v minimalistické koncepci.⁶⁸ Nechtěla (a nechce) se vymanit z historicky podmíněného vztahu se Spojenými státy a NATO, ale zároveň nemohla i v další oblasti zůstat stranou. Neúčasti na projektech společné měny a Schengenského prostoru se Britové dobrovolně vzdělili „jádro“ integrace na kontinentě. Právě tento fakt si Blairova vláda dobře uvědomovala a měla za cíl tento směr obrátit zpět tím, že byla politicky aktivní v oblasti společné obrany.⁶⁹

Spolková republika Německo jako stát, který (narozdíl od Francie a Británie) nebyl zakládajícím státem NATO, se v jeho strukturách „našel“. Po Druhé světové válce bylo rozdělené Německo stále některými státy vnímáno jako hrozba a po jeho zapojení do integračních struktur (Evropského společenství uhlí a oceli, v roce 1955 i do NATO), se mnohým ulevilo, protože bylo „pod kontrolou“. Motivem ke vstupu do NATO byla pro Německo možnost částečně obnovit své vojenské síly. Důvodem pro německou angažovanost byla vidina toho, že EBOP bude příležitostí pro znovuzískání vojenské dimenze zahraniční politiky, což ale zároveň vytvořilo tlak na německou armádu, která potřebovala reformu a vyšší financování.⁷⁰ Přes tyto přetrvávající nedostatky, by i dnes Němci chtěli prostřednictvím unijní politiky získat aspoň větší kredibilitu v zahraničněpolitické oblasti, ačkoliv k tomu nemají kapacity. Ideálně by se ovšem viděli v čele.

Popsané postoje jsou nejvýznamnějšími „osami“ zájmů, ke kterým se ostatní členské státy tak hlasitě nehlásí. V současné EU nenajdeme žádného zásadního kritika EBOP,⁷¹ většina států ji v zásadě podporuje. Česká republika je jejím zastáncem, i když „se snaží najít

⁶⁷ KHOL, Radek (a kol.). *Evropská bezpečnostní a obranná politika: národní perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002. s. 11.

⁶⁸ PACHTA, Lukáš. *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů*. Praha: EUROPEUM, 2005. Policy paper, s. 30.

⁶⁹ KHOL, Radek (a kol.). *Evropská bezpečnostní a obranná politika: národní perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002. s. 19.

⁷⁰ PACHTA, Lukáš. *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů*. Praha: EUROPEUM, 2005. Policy paper, s. 32-33.

⁷¹ Nepočítáme-li dánskou republiku, která se podle čl. 5 Protokolu o postavení Dánska připojeného k SEU a Smlouvě o fungování EU neúčastní provádění rozhodnutí ani jiných činností v oblasti obrany.

rovnováhu mezi svým evropským a atlantickým rozměrem bezpečnostní politiky“.⁷² Podle mého názoru to může souviset s reflexí stavu z 90. let minulého století, kdy se tehdejší prezident Václav Havel velmi zasazoval o integraci do NATO. Zkušenost z dob sovětské okupace velela, aby malá republika uprostřed Evropy nezůstala nezapojena. Nedávno uplynulo již 15 let členství v NATO a můžeme si dovolit říci, že Česká republika rozhodně není žádným výrazně se zapojujícím členem, což platí i v rámci politiky EU.

1.3 Legislativní rámec a aktéři

Oblast SBOP je upravena v SEU, konkrétně v Hlavě V o vnější činnosti Unie a SZBP. SZBP jako zvláštní část musí ctít zásady a cíle vnější činnosti v souladu s jejich obecnými ustanoveními.⁷³ Konkrétní ustanovení o SBOP se nacházejí v druhé kapitole druhém oddíle SZBP a čítají celkem pět článků (konkrétně čl. 42 až 46), na jejichž obsah se nyní zaměřím.

Jak již vyplynulo z výše řečeného, SBOP je „nedílnou součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky“.⁷⁴ Její koncepce stojí na zajištění operativní schopnosti opírající se o vojenské a civilní nástroje. Nástroji, kterými je tato operativní schopnost garantována, mohou být „mise vedené mimo území Unie k udržení míru, předcházení konfliktům a posílení mezinárodní bezpečnosti v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů“.⁷⁵ Tyto mise zahrnují dle čl. 43 a 44 několik typů zásahů. Jsou jimi

společné akce v oblasti odzbrojení, humanitární a záchranné mise, poradní a pomocné mise ve vojenské oblasti, mise pro přecházení konfliktům a udržení míru, mise bojových sil k řešení krizi, včetně misí pro prosazování míru a stabilizačních operací po ukončení konfliktů.

Provádění politiky je zabezpečeno kapacitami členskými státy EU v oblasti civilní i vojenské, které se zavázaly dát v případě potřeby k dispozici. Dokonce se podle textu smlouvy zavázaly oblast vojenství zdokonalovat.⁷⁶ Jednoduše řečeno, státy jsou povinny poskytnout vlastní jednotky působící na národní úrovni (pokud je o tom rozhodnuto), protože EU žádnými vojenskými kapacitami nedisponuje, a kvalifikované zdroje tedy musí zajišťovat takto. Je nutno podotknout, že EU v otázkách bezpečnostních a obranných nebrání závazkům

⁷² *Role České republiky v SZBP a EBOP* [online]. euractiv.cz, publikováno 20. listopadu 2006 [cit. 29. února 2014]. Dostupné z <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/role-esk-republiky-v-szbp-a-ebop>>.

⁷³ Čl. 23 SEU.

⁷⁴ Čl. 42 odst. 1 tamtéž.

⁷⁵ Čl. 42 odst. 1 tamtéž.

⁷⁶ Čl. 42 odst. 3 tamtéž.

jednotlivých států podle pravidel NATO.⁷⁷ SBOP má sice ambice profilovat se v oblasti obrany a Smlouva mluví o jejím postupném vymezení,⁷⁸ ač bez vlastní armády to patrně nebude snadné. Její budování je ale zatím nedohlednu a je otázkou, zda se k tomu v budoucnu najde politická vůle. Nesměla by se opakovat zkušenost z 50. let minulého století, kdy konkrétní návrh na vytvoření evropského vojska nakonec padl pod stůl vinou jeho vlastních (francouzských) předkladatelů, kteří tak pohřbili i koncepci Evropského obranného společenství.⁷⁹

Pokud jde o legislativní akty vydávané v rámci politiky, jsou jimi rozhodnutí, která navrhuje Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a schvaluje je jednomyslně Rada.⁸⁰ Konkrétní formací je Rada pro zahraniční věci, která rozhoduje ve věcech veškeré vnější činnosti – ministři zahraničních věcí členských států zasedají jedenkrát za měsíc.⁸¹

Rada ale nepracuje sama, jelikož příslušní ministři nemají vždy kompetenci znát všechny nutné detaily a zaobírat se tématy komplexně. Proto byl rozhodnutím Rady⁸² z roku 2011 zřízen PBV, který je stálým uskupením sdružujícím zástupce na úrovni velvyslanců.⁸³ Ti z vlastní iniciativy, na žádost Rady či Vysokého představitele podávají stanoviska týkající se situace na mezinárodní scéně, kterou mají za úkol monitorovat.⁸⁴ V souvislosti s operacemi k řešení krizí dle čl. 38 výbor vykonává jejich kontrolu a strategické řízení.⁸⁵ Další kompetence stálých zástupců jsou přesně vymezeny v příloze příslušného rozhodnutí. Ve specializovaných otázkách ohledně vojenství se obracejí na Vojenský výbor, zasílají mu také hlavní stanoviska.⁸⁶ Tento poradní výbor je složen z náčelníků generálních štábů členských států,⁸⁷ má tedy dostatečné odborné kompetence v otázkách ozbrojených sil. PBV disponuje i poradním orgánem pro civilní otázky, Výborem pro civilní aspekty krizového řízení, který při řešení konfliktů zajišťuje nevojenské jednotky, například policisty či

⁷⁷ Čl. 42 odst. 2 SEU.

⁷⁸ Čl. 42 odst. 2 tamtéž.

⁷⁹ FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. *Obrana a strategie*, 2003. Roč. 3, č. 2, s. 19.

⁸⁰ Čl. 42 odst. 4 SEU.

⁸¹ <<http://www.consilium.europa.eu/council/council-configurations?lang=cs#fac>>.

⁸² Rozhodnutí Rady 2001/78/SZBP ze dne 22. ledna 2001 o zřízení Politického a bezpečnostního výboru. *Úř. věst. L 27*, 30.1.2001, s. 1.

⁸³ Českým stálým představitelem je od 15. srpna 2013 Mgr. David Konecký, Ph.D.

⁸⁴ Čl. 38 SEU.

⁸⁵ Čl. 38 tamtéž.

⁸⁶ Příloha Rozhodnutí Rady 2001/78/SZBP..., *Úř. věst. L 27*, 30.1.2001, s. 3.

⁸⁷ <<http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/eu/rozhodovaci-organy-eu-v-ramci-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politiky-7406/>>.

záchranáře,⁸⁸ a operativně tak koná při místním řešení. V oblasti obrany působí také specializovaná Evropská obranná agentura, která má možnost spolupracovat s Evropskou komisí. Předmětem její činnosti je celá škála úkolů - podpora výzkumu nových technologií, kontrola dodržování závazků členských států, pomoc při určování cílů vojenských schopností či návrh projektů a programů spolupráce států a jejich armád.

Orgánem rámcově zapojeným do SBOP je samozřejmě i Evropská rada, která formuluje „obecné politické směry a priority“,⁸⁹ tedy i to, jakým směrem se budou jednotlivé politiky rozvíjet.

⁸⁸ <<http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/eu/rozhodovaci-organy-eu-v-ramci-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politiky-7406/>>.

⁸⁹ Čl. 15 SEU. *Úř. věst. C 306*, 17.12.2007.

2. Konflikty v mezinárodních vztazích

Jelikož se tato práce týká bezpečnostních operací, jejichž cílem a důvodem k zahájení bývá snaha o zmírnění dlouhodobějších konfliktů, k nim přidružených krizí či dalších problémů, které se odehrávají v mezinárodním prostředí, považují za významné uvést alespoň základy obecné teorie popisující konflikty a operace v mezinárodním prostředí, jejich typy a charakteristiku.

2.1 Obecná teorie a typologie konfliktů

Konflikt můžeme obecně popsat jako působení určitých protichůdných sil, kterými mohou být například jednotlivci (osobní konflikt mezi přáteli), skupiny jednotlivců (konflikt mezi menšinovými skupinami obyvatel) nebo i myšlenky (ideový konflikt mezi stoupenci odlišných ideologií). Problematikou konfliktů se zabývají vědní disciplíny jako sociologie, nebo psychologie, nás však zajímají konflikty v mezinárodních vztazích, kde jsou hlavními aktéry státy, stále častěji to bývají také mezinárodní organizace.⁹⁰

Jednotná definice konfliktu neexistuje, což není v sociálních vědách překvapivé, ale může to působit problematicky. Lenka Špičánová vidí potíž v tom, že každá instituce zabývající se tematikou konfliktů podle ní vytváří vlastní definici, což vede k různým závěrům při jejich hodnocení.⁹¹ Pokud pomineme tuto odbornou výtku, můžeme se přiklonit k jedné z definic a konflikt chápat dle Wallensteena jako vážnou neshodu mezi nejméně dvěma stranami, jejichž požadavkům nemůže být vyhověno pomocí stejných prostředků zároveň.⁹²

Za dobu, co jsou konflikty zkoumány, se přirozeně vyvinuly i jejich typologie snažící se postihnout jejich povahu a zařadit je, přičemž pro klasifikaci používají různá kritéria. Na tomto místě zmíním několik z nich.

Podle Šárky Waisové lze konflikty rozlišit podle umístění v mezinárodním systému, příčin vzniku a prostředků, které byly k jeho řešení použity. Klasifikace podle umístění zahrnuje konflikty vnitrostátní, mezinárodní a systémové. Vnitrostátním konfliktem chápeme

⁹⁰ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 38.

⁹¹ ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů v Acehu a na Východním Timoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 18.

⁹² WALLENSTEEN, Peter. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London: SAGE, 2002, s. 15. Srv. HOLSTI, K.J. *International Politics: A Framework for Analysis*. New Jersey: Prentice-Hall, 1995, s. 328 a KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 142.

stav, kdy se určitá (opoziční) skupina organizovaně postaví vůči ústřední vládní moci. Mezinárodní konflikty se odehrávají zpravidla mezi státy (či jinými jednotkami), přičemž nemění pravidla či hodnoty mezinárodního systému. Ty, které tyto ustálené principy „podkopávají“, jsou označovány za konflikty systémové.⁹³ Prvním uvedeným typem by mohl být nedávný konflikt na v Kyjevě, kdy stoupenci opozičního hnutí požadovali odstoupení ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče. Druhým typem může být válečný konflikt mezi sousedícími státy o určité území, třetím uvedeným rozsáhlejší válečný konflikt, který promění chápání politické reality, kupříkladu Druhá světová válka.

Příčiny vzniku konfliktů se rozlišují na teritoriální, mocensko-politické, ideologické, etnické, ekonomické a boje za nezávislost.⁹⁴ Teritoriálním typem konfliktu můžeme označit územní spor mezi dvěma (či více) státy. Při mocenském konfliktu se jedna skupina obyvatel snaží získat podíl na státní moci (typicky opozice snažící se svrhnout vládu), při ideologickém soupeří zastánci většinou dvou myšlenkových (např. náboženských) proudů – pro příklad občasné napětí křesťanů a muslimů v Turecku. Etnický konflikt je chápán jako střet nejméně dvou ras (etnik) ve státě, který v extrémním případě může vést ke genocidním praktikám (Hutuové versus Tutsiové na území Rwandy), a může tak vyústit i v boj za nezávislost na celku a požadavek samostatnosti. Účelem ekonomicky zaměřeného konfliktu je získat zdroj spojený s územím a hospodářskou výhodou, například získání zdroje vody či nerostného bohatství. Příklady můžeme nalézt v oblasti paliv a úsilí států o získání cenných nalezišť této nenahraditelné strategické suroviny (spor Norska a Ruska o podmořské zásoby ropy a zemního plynu).

Dělení podle použitých prostředků je poměrně jednoduché – na konflikty násilné, při kterých jsou použity násilné způsoby řešení, a nenásilné, kde násilí v žádné formě uplatněno není, naopak jsou využity mírové nástroje a opatření.⁹⁵

Britští autoři Ramsbotham, Woodhouse a Miall vytvořili typologii, která dělí množinu konfliktů na mezistátní a „ne-mezistátní“, kdy druhá kategorie zahrnuje všechny, které nejsou válkami mezi dvěma státy v běžném smyslu. Tu dále rozdělují do tří podkategorií na frakční, revolučně-ideologické a secesionistické (týkající se identit) konflikty. Účastníci frakčního konfliktu se snaží „pouze“ získat státní moc a kontrolovat stát nebo jeho část (např. provedením převratu), narozdíl od revolučně-ideologického, v němž jde o změnu povahy státního zřízení (přechod k demokracii). Poslední typ zahrnuje spektrum požadavků

⁹³ WAISOVÁ: *Řešení konfliktů v mezinárodních...*, s. 41-42.

⁹⁴ Tamtéž. s. 45.

⁹⁵ Tamtéž. s. 44.

na odtržení se od státu, připojení se k němu, autonomii na centru – týká se vztahu společenských skupin ke státu a míry jejich závislosti.⁹⁶

V souvislosti s tříděním konfliktů se často setkáme s pátráním po jejich charakteru. Oskar Krejčí rozlišuje konflikt, krizi a válku – pojmy, které běžně zaměňujeme a používáme intuitivně. Krize je podle něj typ konfliktu, jde o „náhlý výbuch neočekávaných událostí a nepřátelských akcí“.⁹⁷ Konflikt se tedy může v krizi vyvinout (není to ale pravidlem), přičemž krizi určitý typ konfliktu předchází vždy. Další stupněm konfliktu je pak válka.⁹⁸

Heidelberský institut pro výzkum mezinárodních konfliktů vyvinul při zkoumání jejich povahy škálu intenzity. Jejich pět stupňů zahrnuje latentní a manifestovaný konflikt (oba nenásilné), dále krizi a vážnou krizi (s občasným/ opakovaným a ozbrojeným použitím násilí) a válku (dlouhodobé ozbrojené násilí).⁹⁹ Oproti Krejčímu disponuje více stupni.

Právě válečné konflikty zajímaly Davida Singera, který představil další známou typologii, dokonce ji v průběhu bádání i upravil. Nejprve je člení na vnitrostátní, mezistátní a extra-státní (či mimostátní). Vnitrostátními válkami jsou války občanské, inter-komunální (mezi skupinami, z nichž žádná není státní mocí), války o kontrolu nad centrální vládou či za řešení lokálních problémů (obě týkající se požadavku na autonomii či nezávislost). Mimostátní války se od mezistátních liší v tom, že jeden z aktérů je nestátní aktér.¹⁰⁰ Také zde si musíme uvědomit neexistenci jednoho konceptu pro válečný konflikt.¹⁰¹

Z výše popsaných klasifikací poměrně jasně vyplývá, že konkrétní konflikt lze podle různých klasifikací zařadit do odlišných kategorií, v případě Waisové i z různých hledisek (např. vnitrostátní nenásilný etnický spor). Pro třídění zkoumaných konfliktů v Africe se pokusím aplikovat jednodušší typologii Waisové i pojetí Ramsbothama (a kol.), která se jeví jako komplexnější.

⁹⁶ RAMSBOTHAM Oliver, WOODHOUSE Tom, MIALL Hugh. *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge: Polity Press, 2011. s. 76-77.

⁹⁷ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 142. Podobně HOLSTI: *International Politics...*, s. 328.

⁹⁸ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 141-143.

⁹⁹ Tamtéž, s. 145-146.

¹⁰⁰ SARKEES Meredith, WAYMAN Frank, SINGER David. Inter-State, Intra-State, and Extra-State Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time, 1816–1997. *International Studies Quarterly*, 2003. Roč. 47, č. 1. s. 59-60.

¹⁰¹ Pro Singerovu definici viz např. SARKEES, Meredith. *The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars (Version 4 of the Data)* [online]. Dostupné z <http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/WarData_NEW/COW%20Website%20%20Typology%20of%20war.pdf>.

2.2 Řešení konfliktů (mezinárodní peacekeeping) formou operací a jejich typologie

Řešení konfliktů v mezinárodním prostoru prostřednictvím nejrůznějších typů zásahů se obecně řídí podle OSN - je vykonáváno v souladu zásadami Charty OSN. Jednotlivé organizace na ně většinou v textech zakládajících či jiných smluv přímo odkazují. Proces řešení je nazýván „peacekeeping“ (nastolování či udržování míru) a jeho zásady a cíle upravují první dva články Charty. Zde je nutno podotknout, že samotný koncept může být vnímán odlišně. Podle Oldřicha Bureše je pojem „peacekeeping“ problematický a tvrdí, že „je různými autory a institucemi víceméně volně používán k označení zcela odlišných metod a postupů řešení konfliktů“.¹⁰² Terminologický problém a hledání přesné definice ale nechme nyní stranou.

OSN samotná vykonává pouze takzvané mírové mise (přesněji mise k udržení míru - peacekeeping missions), což ovšem neznamená, že do nich nejsou zapojeny ozbrojené složky. Jsou realizovány na základě čl. 36 Charty OSN, kdy o nich rozhoduje Rada bezpečnosti, jejímž hlavním úkolem je udržovat mezinárodní mír a bezpečnost.¹⁰³ Výkon misí stojí na třech principech – souhlasu stran, nestrannosti a neuzítí síly s výjimkou sebeobrany nebo obrany mandátu.¹⁰⁴ Jednoduše řečeno jde o to, že zásahy se snaží přispívat k ukončení konfliktů, udržovat mírovou situaci po jeho skončení mírovými prostředky po maximální možnou dobu (dokud je situace udržitelná). Členové OSN se zavázali, že budou nejdříve usilovat o vyřešení situace pokojnou cestou, konkrétně „vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, smírčím, rozhodčím nebo soudním řízením, pomocí oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby“.¹⁰⁵ Po vyčerpání těchto variant mohou v rámci obrany použít i silové prostředky, pokud o tom Rada bezpečnosti rozhodne. Ta vždy postupuje od k nejméně „invazivních“ opatření k „tvrdším“ řešení, kdy v závažnějších případech ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti dochází k zapojení pozemních, leteckých nebo námořních jednotek.¹⁰⁶

Pokud jde o typologie operací v mezinárodním prostoru, existuje jich několik podle toho, která mezinárodní organizace o nich rozhoduje a vykonává je. NATO rozlišuje

¹⁰² BUREŠ, Oldřich. Hledání teorie mezinárodního peacekeepingu. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 4 s. 7. Rozdíl mezi pojmy peace settlement, peacemaking apod. rozebírat nebudeme.

¹⁰³ Čl. 24, odst. 1 *Charter of the United Nations* [online]. un.org [cit. 29. března 2014]. Dostupné z <<http://www.un.org/en/documents/charter/>>.

¹⁰⁴ <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/pkmandates.shtml>>.

¹⁰⁵ Čl. 33 odst. 1 *Charter of the United Nations* [online]. un.org [cit. 29. března 2014]. Dostupné z <<http://www.un.org/en/documents/charter/>> (překlad autorka).

¹⁰⁶ Podle čl. 42 tamtéž.

čtyři základní typy, a to operace bojové, protipovstalecké, na podporu míru a tzv. vojenské mírové zapojení. Operace bojové jsou útočné nebo obranné zásahy se zapojením armády, s použitím vojska počítají také protipovstalecké. Naopak operace na podporu míru kombinují diplomatická, mírová i vojenská opatření. Jako vojenská mírová zapojení jsou chápány nejčastěji různé pozorovatelské mise.¹⁰⁷ Právní zakotvení těchto zásahů nelze nalézt v zakládající smlouvě, kde ale v prvním článku nalezneme odkaz na zásady obsažené v Chartě. O misích rozhoduje Severoatlantická rada zastupující všechny členské státy NATO.

Mise vedené EU musí být podle platných smluv také vykonávány v souladu se zásadami OSN.¹⁰⁸ I zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie hovoří o tom, že „z dodržování svrchovanosti, nezávislosti a územní celistvosti států a mírového řešení konfliktů nelze slevit“.¹⁰⁹ Operace podle čl. 43 zahrnují ve srovnání s operacemi NATO jiné spektrum oblastí. Unijní zásahy například nejsou nikde zmíněny jako bojové či útočné, pouze „společné akce k odzbrojení“ lze interpretovat jako zásah nevylučující použití síly. EU narozdíl od NATO může vyslat humanitární nebo záchrannou misi nebo se podílet na stabilizaci v místě nedávno skončeného konfliktu. Podle mého názoru ve znění příslušného článku nelze vidět jasné členění a o typologii tu spíše hovořit nelze - jde o „typy“ či charakteristiku zásahů, kde použití prostředků (civilních či vojenských) závisí na konkrétní situaci (vždy uvádí Rada v konkrétním rozhodnutí) a není striktně rozlišeno jako u operací NATO. Neznamená to ale automaticky nevýhodu, naopak to může znamenat použití prostředků nejvhodnějších pro danou situaci.

¹⁰⁷ SOJKA, Milan, SOCHA, Oldřich. Vojenské operace. *Doktríny*, 2011. Roč. 4, č. 1, s. 3.

¹⁰⁸ Čl. 42 odst. 1 Smlouvy o fungování EU.

¹⁰⁹ *Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie ze dne 11. prosince 2008* [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf>.

3. Evropa a Afrika

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na vztah Evropy a ES (resp. EU) k Africe. Ačkoliv cílem práce není dějepisný výklad, budu se nyní stručně věnovat historii vzájemných vztahů mezi těmito dvěma kontinenty zejména, co se týče jejich významu a dále se podrobněji podívám na ty africké země, které byly vybrány pro účely zkoumání, z hlediska jejich předchozích vazeb na Evropu.

3.1 Historický nástin vztahů Evropy a Afriky

Evropský a africký kontinent k sobě má blízko již takřikajíc odedávna. Pokud bychom chtěli dojít na úplný počátek, zjistíme, že člověk (*Homo sapiens*) se s největší pravděpodobností vyvinul právě na území nynější Etiopie na východě Afriky před 160 tisíci lety. Ve svém důsledku tedy z antropologického hlediska evropské národy stejně jako národy jiných kontinentů pocházejí z afrických končin.

Patrně nejčastěji zmiňovanou „kapitolou“ vztahů je období kolonizace, kterou obecně chápeme jako osidlování cizího území, na kterém byly následně zakládány kolonie. Probíhala již od starověku, ale její první významnější „vlna“ nastala po objevení Ameriky a trvala od konce 15. do konce 18. století.¹¹⁰ Netýkala se samozřejmě jen afrického kontinentu a její formy byly různé.

Podle Valeriana Shirimy byla kolonizace Afriky od jiných částí světa odlišná. V Asii kolonizátoři obdivovali tamější kulturu a náboženství, což v praxi vedlo k tomu, že byli ochotni dělat kompromisy, a někdy se dokonce při svém snažení dobýt území setkali s neúspěchem. V Latinské Americe byli naopak původní obyvatelé téměř vyhlazeni. Kolonizátoři Afriky a jejich potomci zase podle autora jednali rasisticky, což se projevilo vznikem apartheidu.¹¹¹ Důsledkem bylo i otroctví.

Kolonizace jako proces, který je vždy asymetrický v tom smyslu, že na jedné straně je ten, kdo ovládá a na druhé ovládaný, probíhala na africkém kontinentě ve srovnání s Asií více násilně. Claire Short mluví o vztahu Evropanů k Afričanům v době otroctví jako o „destruktivním, nerovným a vykořisťovatelským“.¹¹² To co, je z tohoto období podstatné

¹¹⁰ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 114.

¹¹¹ SHIRIMA, Valerian. The Relationship between Africa and Europe. In MÜLLER, Johannes, REDER, Michael (Eds.). *Africa and Europe: Co-operation in a Globalized World*. Berlin: Lit Verlag, 2007, s. 15.

¹¹² SHORT, Claire. Ways of Cooperating between Europe and Africa. In MÜLLER, Johannes, REDER, Michael (Eds.). *Africa and Europe: Co-operation in a Globalized World*. Berlin: Lit Verlag, 2007, s. 25.

pro vývoj dalších vztahů s Evropou, jsou vzájemné vazby dnešních členů EU a současných afrických států, který z minulých vztahů za kolonizace vycházejí.

Pro nás nejpodstatnější je druhá „vlna“ kolonizace – období od 70. let 19. století po začátek První světové války.¹¹³ Zejména události z let 1884 až 1886, kdy se evropské národy dohodly na rozdělení Afriky na „svá“ panství, čímž bylo celé území podrobena, se staly pro Afriku klíčovými. Peter Schwab popsal tehdejší dění tak, že „Afrika byla pečlivě a snadno rozporcována a přidělena evropským národům, zatímco nad jejími vlastními zájmy se nikdo ani na chvíli nezamyslel“.¹¹⁴ Z vyjádření je cítit násilnost a touha ovládat bez přemýšlení nad osudem africkým zemí. Dle Klímy byla Afričanům upírána práva, ale nemohli se z důvodu absence prostředků účinně bránit.¹¹⁵

Mezi zkoumané africké státy patří DR Kongo (ležící mírně na jih od pomyslného středu afrického kontinentu), o něco severněji položená Středoafriická republika, s ní sousedící Čad a Súdán (včetně dnešního Jižního Súdánu) a malé území na západním pobřeží zvané Guinea Bissau. Geograficky jde nyní o pět zemí středoafriického regionu¹¹⁶ a jednu zemi západní Afriky. Kterým kolonistům „padly do klína“? Evropskými národy, které na dlouhou dobu opanovaly tato území, byly Belgičané (DR Kongo), Britové (Súdán a Jižní Súdán jako tehdejší jeden stát), Francouzi (dnešní Čad a Středoafriická republika) a Portugalci (Guinea Bissau).

Většina afrických států získala nezávislost v průběhu 60. let 20. století,¹¹⁷ což bylo důsledkem vydání Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národů na půdě OSN.¹¹⁸ Po jejím zveřejnění tedy v následujících desetiletích¹¹⁹ postupně vznikaly staronové africké státy a postupně byly i zapojovány do struktur OSN jako členské státy – hned v roce 1960 při vydání deklarace jich bylo přijato šestnáct (včetně Čadu a Středoafriické republiky).¹²⁰ Vyvstává otázka, zda určitá vazba přetrvala i po osvobození států, když Evropané Afriku opustili. Projevilo se to v pozdějších prioritách nebo aktivitách ES (EU)?

Podle H. Smithové Evropa bedlivě sledovala africké dění zahrnující konflikty či boje za nezávislost i nadále, ale jako aktér byla spíše opatrnější – do interních záležitostí států se nevměšovala přímo a používala spíše jiné formy jako humanitární pomoc, případně uplatnění

¹¹³ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 114.

¹¹⁴ SCHWAB, Peter. *Africa: A Continent Self-Destructs*. New York: Palgrave, 2001. s. 15. (překlad autorka).

¹¹⁵ KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství LN, 2012. s. 167.

¹¹⁶ Ačkoliv Súdán může být geograficky řazen i k severní Africe.

¹¹⁷ SCHWAB: *Africa: A Continent...*, s. 21.

¹¹⁸ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 114.

¹¹⁹ Posledním „osvobozeným“ státem byla Namibie v roce 1990.

¹²⁰ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 114.

diplomatických sankcí při porušování lidských práv.¹²¹ Některé africké státy tak profitovaly z obchodních výhod a finanční pomoci v případě krizí, jiné vztahy se svými bývalými „pány“ neměly zájem udržovat.

3.2 Vztahy Evropské unie a Afriky a jejich význam

Pokud jde o vazby mezi ES a Afrikou, jejich prvotní formální vztahy se neodehrávaly v rámci Evropské politické spolupráce, ale byly orientovány čistě na obchod.¹²² Tyto preferenční vztahy zaměřené na mnohem větší počet států nejen z Afriky, ale i Karibské oblasti a Tichomoří (ACP),¹²³ započaly v roce 1963 podepsáním Dohod v kamerunském Yaoundé.¹²⁴ V Africe se jednalo o 18 územních celků, které byly v minulosti belgické a francouzské.¹²⁵ Někteří autoři vidí zdroj specifických vztahů se státy ACP již v zakládajících Římských smlouvách.¹²⁶ Podle Hollanda tkvěl význam těchto dohod v tom, že s africkými státy bylo jednáno jako se samostatnými – byla uznána jejich národní suverenita,¹²⁷ což se projevilo také vznikem tří společných institucí,¹²⁸ které zajišťovaly vzájemný styk i dodržování dohod. Bývalé koloniální vztahy tedy začaly pozitivně ovlivňovat situaci na africkém kontinentě, alespoň co se týče podpory obchodu. Navíc šlo o preference, které byly na vyšším stupni v porovnání s výhodami pro oblast Středomoří nebo Všeobecným systémem obchodních preferencí, který byl „základním“ (nejméně výhodným) typem vztahů.¹²⁹

Postupné rozšiřování ES znamenalo, že byly do obchodních vztahů vtaženy další postkoloniální státy jako Nizozemí a Velká Británie.¹³⁰ Multilaterální vztahy s ACP byly rozvíjeny formou dalších dohod – po obnovení smlouvy z Yaoundé (Yaoundé II, 1969) to byla „série“ dohod podepsaných v tožském hlavním městě Lomé (Lomé I-IV, 1976-1995) a beninském Cotonu (2000 a její dvě revize) – do kterých byla postupně zapojena již většina afrických zemí.

¹²¹ SMITH: *European Union Foreign Policy: What...*, s. 186.

¹²² HOLLAND: *European Union Common...*, s. 33.

¹²³ Pro toto seskupení se vžila tato zkratka (African, Caribbean and Pacific countries), používá se běžně na půdě mezinárodních organizací (Světové obchodní organizace, OSN).

¹²⁴ SMITH: *European Union Foreign Policy: What...*, s. 184.

¹²⁵ HOLLAND: *European Union Common...*, s. 33.

¹²⁶ PERSSON, Maria, WILHELMSSON, Fredrik. Assessing the Effects of EU Trade Preferences for Developing Countries. In BOURDET, Yves, GULLSTRAND, Joakim, OLOFSDOTTER, Karin (Eds.). *The European Union and Developing Countries: Trade, Aid, Growth in an Integrating World*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007. s. 30.

¹²⁷ HOLLAND: *European Union and the Third...*, s. 27.

¹²⁸ Jednalo se o radu, parlamentní shromáždění a soud.

¹²⁹ PERSSON, WILHELMSSON: *Assessing the Effects...*, s. 31-32.

¹³⁰ V tomto případě prvním rozšířením ES v roce 1973.

Měly tyto vztahy se skupinou ACP i jiný než obchodní aspekt? Neobsahovaly také například bezpečnostní, symbolické či etické prvky? O bezpečnostní nebo dokonce obranné dimenzi vazeb se dá mluvit pouze v individuálních případech, kdy se některé evropské státy k tamějším problémům vyjadřovaly. K formulaci postoje v rámci zahraničněbezpečnostní politiky neměly sebemenší důvod – neměly příliš zájem kolektivně se vymezovat. Důvod nastiňuje H. Smithová, když tvrdí, že

Evropská unie se zapojovala do problémů spjatých s bezpečností v jednotlivých státech ACP ne proto, že by se obávala přímých hrozeb vůči bezpečnosti EU a členských států. Místo toho se měla tendenci zapojovat v reakci na ty politické konflikty, které si vysloužily pozornost mezinárodního společenství jako celku, a tam, kde viděla svou roli jako součást mezinárodního úsilí o mediaci nebo řešení konfliktu.¹³¹

EU se tedy necítila probíhajícími konflikty a problémy ohrožena, tudíž neměla zájem na tom, aby se při jejich řešení samostatně angažovala. Připojila se pouze, když měla pocit, že může být nápomocná v součinnosti s jiným subjektem snažícím se o řešení. Z toho by se daly usuzovat dvě věci. Za prvé by toto tvrzení mohlo naznačovat, že se zapojovala pouze v případech, které byly mediálně exponované natolik, aby ji zviditelnily jako organizaci pomáhající ve světě. Za druhé sama neměla „vůli“ (ať už politickou či finanční) vynakládat prostředky na pomoc s nejistým výsledkem, a proto se účastnila iniciativ jiných subjektů.

Lze také nalézt jinou zvláštní „vazbu“. Afrika se inspirovala EU při konstrukci struktury Africké unie (AU). Tato regionální organizace sdružující všech 53 afrických států mimo Maroko¹³² vznikla v roce 2001 na popud hlav států a vlád Organizace africké jednoty a mezi jejími orgány lze nalézt řadu obdobných těles - Výkonnou radu jako obdobu Rady ministrů, Pan-africký parlament, výkonnou Komisi AU, stejnojmenný Výbor stálých zástupců i jistou formu Evropské rady nazvanou Shromáždění (sdružující hlavy států a vlád).¹³³ Jsou zde samozřejmě odlišnosti, kdy například soud (Africký soud pro lidská práva a práva národů) řeší užší agendu, ale podobnost je zjevná.

Vztahy Evropy a Afriky se tedy vyvíjeli od pomoci v různých oblastech (rozvojová politika) v poskoloniálním období, přes navázání obchodních vazeb až „k současnému těžko budovanému politickému partnerstvu“.¹³⁴

¹³¹ SMITH: *European Union Foreign Policy: What...*, s. 185. (překlad autorka).

¹³² *Africká unie* [online]. euroskop.cz [cit. 5. dubna 2014]. Dostupné z <<https://www.euroskop.cz/9134/sekce/africa-unie/>>.

¹³³ <<http://www.au.int/en/about/nutshell>>.

¹³⁴ ČECH, L'ubomír. Africké súvislosti európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP). *Obrana a strategie*, 2007. Roč. 7, č. 2, s. 25

4. Aplikace bezpečnostní a obranné politiky: realizace na africkém kontinentě

V této části práce, kterou považuji za stěžejní, se dostaneme k praktické stránce bezpečnostních operací, ke zkoumání příčin a následků. K tomu je nutné stručně zmínit konflikty a problémy ve zkoumaných zemích, z nichž některé si vyžádaly velkou pozornost médií a veřejnosti i kvůli intenzitě násilí, které je doprovázelo. Cílem uskutečněných zásahů, které reagovaly na situaci někdy pomaleji jindy svižněji, bylo napomoci státům v neutěšené situaci při jejich řešení.

4.1 Konflikty ve vybraných afrických státech

Afrika je kontinentem hospodářsky nevyspělým, ačkoliv se na jeho území nacházejí obsáhlá ložiska nerostných surovin.¹³⁵ Nízkou ekonomickou výkonnost a špatné životní podmínky obyvatelstva dokládají i data. Nejvyšší HDP na obyvatele z okruhu 53 zemí Afriky má dle World Factbook z vybraných Súdán (2600\$), těsně následuje Čad (2500\$), dále Jižní Súdán (1400\$), Guinea Bissau (1200\$) a Středoafrická republika (700\$). Nejhůře je na tom DR Kongo s 400\$ na hlavu.¹³⁶

Index lidského rozvoje (Human Development Index), který měří vyspělost daného státu, kalkuluje s údaji životní úrovně (HNP na hlavu v paritě kupní síly), ale bere v potaz také další sesbíraná data - vzdělanost (průměrná délka vzdělávání v letech u dospělých a očekávaná u předškolních dětí) a očekávaná délka dožití v okamžiku narození (demonstrující úroveň zdravotní péče)¹³⁷. Nabízí tak komplexnější pohled a možnost srovnání. Všechny zkoumané státy jsou v poslední vydané Zprávě o lidském rozvoji (2013) zařazeny do kategorie „nízká úroveň vývoje“, z nichž nejlepší životní podmínky jsou v Súdánu (0,414), poté v Guineji Bissau (0,364), Středoafrická republika (0,352), Čadu (0,340) a DR Kongo (0,304).¹³⁸ V globálním srovnání se pohybujeme od 171. místa (případ Súdánu) níže.

¹³⁵ Některé státy si možnosti využití těchto zdrojů dobře uvědomují, což vede ke konfliktům o tento potenciální vývozní artikl.

¹³⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/wfbExt/region_afr.html>. Data pocházejí z roku 2013.

¹³⁷ <<http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi>>.

¹³⁸ *Human Development Report 2013* [online]. undp.org [cit. 5. dubna 2014], s. 145-146. Dostupné z <http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf>. Hodnoty jsou počítány z roku 2012. Index se pohybuje od 0 do 1 (u Jižního Súdánu chybí), vyšší hodnota znamená lepší úroveň rozvoje.

S nízkou životní úrovní souvisí i vyšší míra vzniku a výskytu konfliktu, což v případě Afriky platí. Paul Collier, který se zaměřuje na výzkum afrických ekonomik, došel ke zjištění, že náchylné k takzvaným „pastem“ konfliktu, jak označuje nástrahy, které stát předurčují ke vzniku konfliktu, jsou země spodní miliardy¹³⁹ (miliarda nejchudších států světa), kam námi zkoumané země patří. Collier tam řadí hlavně africké země, o kterých mluví přímo jako o „jádro problému“.¹⁴⁰ Ačkoliv seznam zemí z důvodu možné stigmatizace neposkytuje, uvádí znaky „pasti“, kterými jsou nízký příjem, pomalý růst či závislost na exportu primárních surovin.¹⁴¹ Tyto problémy bohužel trápí valnou většinu kontinentu, který je dlouhodobě politicky nestabilní a konflikty jsou součástí každodenní reality (v Mali, v Somálsku). Jejich monitoring provádí hlavně OSN, přičemž v Africe nyní probíhá osm misí vedených OSN¹⁴² a deset operací EU.

DR Kongo

Dnešní DR Kongo, v minulosti Kongo svobodný stát, Belgické Kongo, Kongo-Leopoldville nebo Zair, získala nezávislost 30. června 1960.¹⁴³ Po nepokojích v prvních letech samostatnosti země zažila převrat, kdy se v roce 1965 do čela násilnou cestou dostal Mobutu Sese Seko, který do svých rukou soustředil absolutní moc a udržel ji až do roku 1997.¹⁴⁴ Po více než 30 letech byl svržen za pomoci rwandských a ugandských sil invazí a na jeho místo byl dosazen Laurent Kabila, původně člen guerillového hnutí. V roce 1998 došlo ke druhému vpádu Rwandy, jehož cílem bylo Kabilu sesadit, ale tento pokus nebyl úspěšný.¹⁴⁵ Byl zavražděn v roce 2001 a nahrazen svým synem Josephem, jenž byl v křesle potvrzen v prezidentských volbách 2006 i 2011. Druhé vítězství neuznal jeho protikandidát Tshisekedi a prohlásil prezidentem sebe. Joseph Kabila jím byl potvrzen až Nejvyšším soudem, ale za ozbrojených nepokojů jeho odpůrců.¹⁴⁶

Země tedy od doby, kdy získala svobodu, zakusila množství převratů a soupeření o moc. Co je příčinou přetrvávajícího konfliktu? Nic menšího než přístup k nerostným

¹³⁹ COLLIER, Paul. *Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 51.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 23.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 49.

¹⁴² Kromě monitoringu probíhají mírové mise OSN v Západní Sahaře (MINURSO), v Mali (MINUSMA), v Libérii (UNMIL), na Pobřeží slonoviny (UNOCI), v DR Kongo (MONUSCO), v Jižním Súdánu (UNMISS), v súdánském Dárfúru (UNAMID) a Abyei (UNISFA).

<<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>>.

¹⁴³ Krejčí uvádí až rok 1961.

¹⁴⁴ SCHWAB: *Africa: A Continent...*, s. 56-57. Byl to on, kdo zemi přejmenoval na Zair.

¹⁴⁵ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/1007866/-/vv17ps/-/index.html>>.

¹⁴⁶ KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 531-532.

surovinám, které jsou potenciálním zdrojem bohatství. Podle Petera Schwaba jde přímo o „nekonečné minerální a energetické zdroje“.¹⁴⁷ Jedná se o rozsáhlá naleziště mědi kobaltu, diamantů a zlata.¹⁴⁸ Země vyrábí také elektrickou energii díky řece Kongo, která protéká přes její území.

Podle Conflict Barometer, každoročních analýz vydávaných Heidelberským institutem poskytujících podrobné informace o konfliktech z jednotlivých let, byl stav země označen za válečný od roku 1996. Od roku 1999 probíhala mírová jednání a uváděný počet mrtvých mezi lety 1998 až 2003 přesáhl 3 miliony.¹⁴⁹ Samozvaný vůdce země Kabila je podle odhadů OSN zodpovědný za masakr až dvou set tisíc rwandských uprchlíků.¹⁵⁰ Snaha o osobní obohacení jednotlivců tedy stála život mnoho konžských obyvatel, přičemž země strádala. Schwab uvádí, že Mobutu byl v době vlády miliardářem a vlastnil luxusní sídla v Evropě – vše díky státní pokladně.¹⁵¹

Z hlediska klasifikace jde o vnitrostátní násilný ekonomicky zaměřený konflikt (dle Waisové), lze jej označit jako frakční (dle Ramsbothama a kol.).

Súdán a Jižní Súdán

Súdánská republika bývala britskou¹⁵² kolonií, nezávislost získala v roce 1956.¹⁵³ Konflikty na jeho území vykrytalizovaly z náboženské (a rasové) anticipace dvou skupin obyvatel, kdy sever obývali převážně muslimové (Arabové), zatímco na jihu žili křesťané (černoši). Islám se do severní a východní Afriky dostal z Arábie a z neoriginálních náboženství se prosadil nejvíce, a právě proto, že stále rozšiřuje oblast svého vlivu, vyvolává regionální konflikty.¹⁵⁴ Náboženská různorodost v tomto případě vedla až k občanské válce. Konflikt byl ukončen v roce 2004,¹⁵⁵ což bylo stvrzeno podpisem mírové dohody v lednu 2005, jejíž text zaručoval jižní části šestiletou autonomii.¹⁵⁶ Podle Jana Záhoříka ale zklidnění

¹⁴⁷ SCHWAB: *Africa: A Continent...*, s. 54.

¹⁴⁸ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 444.

¹⁴⁹ *Conflict Barometer 2003* [online]. hiik.de [cit. 11. dubna 2014]. s. 17. Dostupné z <http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2003.pdf>.

¹⁵⁰ *Conflict Barometer 1997* [online]. hiik.de [cit. 13. dubna 2014]. s. 2. Dostupné z <http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2003.pdf>.

¹⁵¹ SCHWAB: *Africa: A Continent...*, s. 56.

¹⁵² Fakticky britsko-egyptskou.

¹⁵³ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 113.

¹⁵⁴ KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 37.

¹⁵⁵ ZÁHOŘÍK, Jan. Severovýchodní Súdán: „Zapomenutý konflikt“ v širší perspektivě. *Mezinárodní vztahy*, 2008. Roč. 43, č. 3, s. 56.

¹⁵⁶ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/983050/-/11nlm04z/-/index.html>>.

napětí mezi severní a jižní částí neznamenovalo, že situace se zlepšila ve všech částech země – na západě v Dárfúru a na severovýchodě.¹⁵⁷

Nepokoje v oblasti Dárfúru vypukly v roce 2003, kdy volné spojenecké rebelské skupiny Súdánská osvobozená armáda a Hnutí za spravedlnost a rovnost napadly vládní vojenské základny¹⁵⁸ a tento střet vyvolal dlouhotrvající krizi a masové porušování lidských práv.¹⁵⁹ Vycházel z rasové nesnášenlivosti kvůli údajné diskriminaci černošských obyvatel vládou.¹⁶⁰ Výsledkem konfliktu bylo neuvěřitelných 200 až 400 tisíc mrtvých a dva miliony vysídlených Súdánců.¹⁶¹ V září 2011 vláda přijala novou strategii řešení přetrvávajícího konfliktu, která spočívala v navrácení vysídlených osob do jejich domovů, ale snesla se na ni kritika některých ozbrojených skupin, protože tím údajně sledují vojenské řešení.¹⁶²

V případě tohoto konfliktu jde o „systematické užívání násilí po dlouhou dobu“,¹⁶³ což fakticky popisuje válečný stav, který trvá dodnes. Pokud jde o jih země, údaje z roku 2010 ukazují, že úroveň násilí sice klesla, ale problémem se stali uprchlíci ze severní části a násilí v rámci komunit, zejména šíření ručních palných zbraní.¹⁶⁴

Jižní Súdán jako stát vznikl vyhlášením nezávislosti na Súdánu odtržením jeho části poté, co se obyvatelé v referendu v lednu 2011 vyjádřili pro rozdělení, tedy pro vznik samostatného území.¹⁶⁵ Představitelé státu přijali tento fakt bez větších ozbrojených střetů, i když jeden problém to vyhrotilo. Jihosúdánci, finančně závislí na vývozu ropy, ztratili odtržením přístup ke klíčovému přístavu na severu, což vyústilo v dubnu 2012 v obsazení několika lokalit. Dle Klímy se potvrdilo, že dělením historických celků nelze garantovat mír, i když vnímá jako pozitivní fakt, že vůle k otevřené válce mezi státy není.¹⁶⁶ Rozdělení tedy vyřešení konfliktu nepomohlo a pro novou zemi mír a stabilitu neznamenovalo.

Do roku 2011 se jednalo o vnitrostátní násilný etnický konflikt, po rozdělení země již jde o konflikt mezinárodní a ekonomicky orientovaný (dle Waisové). Dle Ramsbothama jde o konflikt secesionistický.

¹⁵⁷ ZÁHOŘÍK, Jan. Severovýchodní Súdán: „Zapomenutý konflikt“ v širší perspektivě. *Mezinárodní vztahy*, 2008. Roč. 43, č. 3, s. 56.

¹⁵⁸ BESENYŐ, János. EU support to the African Union mission in Darfur - AMIS. *Tradecraft Review*, 2009. Roč. 5, č. 1 (zvláštní vydání). s. 33.

¹⁵⁹ KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 488.

¹⁶⁰ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/983050/-/11nlm04z/-/index.html>>. Preferenci jednoho etnika vládou za kolonialismu a po jeho skončení uvádí i Schwab (s. 16).

¹⁶¹ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/983050/-/11nlm04z/-/index.html>>.

¹⁶² <<http://www.amnesty.org/en/region/sudan/report-2011#section-133-5>>.

¹⁶³ *Conflict Barometer 2003* [online]. hiik.de [cit. 11. dubna 2014]. Dostupné z

<http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2003.pdf>, zmiňuje i KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 145.

¹⁶⁴ <<http://www.amnesty.org/en/region/sudan/report-2011#section-133-5>>.

¹⁶⁵ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/1194958/-/wkkqbh/-/index.html>>.

¹⁶⁶ KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 489-490.

Guinea Bissau

Bývalé portugalské panství (Portugalská Guinea) se stalo nezávislým až 10. září 1974¹⁶⁷ po jedenáctileté válce za nezávislost. Za dobu své existence zakusila tato republika množství vojenských převratů, z nichž patrně nejúspěšnější byl ten provedený Joao Bernardo Vиейrou, který v čele státu setrval celkem 19 let od roku 1980. Již první ústava z roku 1973 zakotvila vedoucí úlohu Africké strany za nezávislost Guineje a Kapverd, která vyznávala marxistické názory a měla v tomto duchu řídit státní politiku. Nejvyšším orgánem se stala Státní rada, jejíž předseda velel ozbrojeným silám.¹⁶⁸

Konflikt, který se projevuje politickou nestabilitou země, vychází z toho, že ačkoliv v zemi probíhají volby, zvolený prezident a vláda se neustále střetávají s armádním velením, které sice už není kontrolováno jednou stranou, ale nechce se vzdát podílu na moci a jedná samostatně.¹⁶⁹ Tato situace, kdy armáda není civilně kontrolována, trvá dodnes a je příčinou rozbrojů a střetů, které ohrožují i obyvatelstvo země.

Dalším významným společenským problémem je fakt, že armádní špičky čile participují na nelegálním obchodě s drogami, které jsou pašovány transatlantickou cestou z Latinské Ameriky na evropský trh.¹⁷⁰ Z toho země profituje, ale negativní efekt se projevuje například tím, že rybáři opouštějí svá zaměstnání, protože obchod více vynáší.¹⁷¹ Dlouhodobě „kvete“ i obchod se zbraněmi. Ansumane Mane, který se pokusil o převrat v květnu 1999, byl znám pro pašování zbraní pro senegalský odboj.¹⁷²

Z pohledu typologie dle Waisové se jedná o vnitrostátní násilný mocensko-politický konflikt, Ramsbotham by jej patrně nazval revolučně-ideologickým.

Čad a Středoafriká republika

Ze společného francouzského područí se obě země vydělily dva dny po sobě v srpnu 1960.¹⁷³ Napětí na území mnohem lidnatějšího Čadu vycházelo obdobně jako v případě Súdánu z odlišného vyznání významných skupin obyvatel - muslimy na severu a křesťany v jižní části. Státy navíc mezi sebou nemají příliš dobré vztahy, protože se navzájem obviňují

¹⁶⁷ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 114.

¹⁶⁸ FIALA, Vlastimil. *Politické stranictví v afrických lusofonních zemích (Guinea-Bissau a Kapverdské ostrovy)*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. s. 29-30.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 72 a 74.

¹⁷¹ < <http://www.irinnews.org/report/79507/guinea-bissau-fishermen-turn-to-trafficking-as-fish-profits-drop>>.

¹⁷² KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 118.

¹⁷³ KREJČÍ: *Mezinárodní politika...*, s. 113.

z podpory konfliktu v rámci druhého státu.¹⁷⁴ Problém totiž představuje jejich vzájemná hranice (východní Čad a Dárfúr). Podle dat z roku 2010 bylo na čadském východě 262 tisíc soudánských uprchlíků a 180 tisíc čadských vysídlenců.¹⁷⁵

V roce 2005 propukla občanská válka mezi čadskými vládními silami a několika opozičními skupinami „rebelů“ (Jednotná fronta za demokratickou změnu, Spojené síly za rozvoj a demokracii, Shromáždění sil za změnu a národní dohodu Čadu), přičemž zapojeny byly i kočovné vojenské milice Džandžavidů, které operují také v Dárfúru.¹⁷⁶ Bezpečnostní situace se tak dramaticky zhoršila, čímž se počty uprchlíků v celé oblasti závislých na pomoci zvýšily na více než milion.¹⁷⁷

Středoafriická republika zažila od 60. let kromě nepodařených pokusů o vojenské převraty i několik úspěšných (1960, 1981 a 2001, 2013). Při posledním byl po opozičních nepokojích loni v březnu svržen Angie-Felix Patassé, který uprchl ze země, a vládní moci se chopil Francois Bozizé.¹⁷⁸ Kromě politické nestability je země etnicky složitá a ekonomicky nevykonná,¹⁷⁹ hlavně na severu operuje několik skupin rebelů, které rozpoutávají střety s armádou.¹⁸⁰

V tomto případě jde z důvodu „přelévajících se“ příhraničních problémů mezi Čadem a Súdánem o mezinárodní násilný etnický konflikt (dle Waisové), dle Ramsbothama by se dal chápat jako secesionistický.

4.2 Reakce Evropské unie: bezpečnostní operace v jednotlivých zemích

Bezpečnostní operace byly formalizovanými reakcemi na dění na africké půdě. Jejich charakter byl stanoven (a limitován) dokumenty snažícími se hledat řešení „v širší perspektivě“, proto je příhodné uvést, na jakém pozadí byly realizovány.

22. listopadu 2004 schválila Rada akční plán na podporu míru a bezpečnosti v Africe poskytovanou v rámci EBOP, jehož cílem bylo napomoci státům a organizacím (hlavně AU)

¹⁷⁴ ZÁHOŘÍK, Jan. Severovýchodní Súdán: „Zapomenutý konflikt“ v širší perspektivě. *Mezinárodní vztahy*, 2008. Roč. 43, č. 3, s. 57.

¹⁷⁵ <<http://www.amnesty.org/en/region/chad/report-2011>>.

¹⁷⁶ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/983068/-/11nly0z/-/index.html>>.

¹⁷⁷ BERG, Patrick. EUFOR Tchad/ RCA: The EU Serving... In ASSEBURG, Muriel, KEMPIN, Ronja (Eds.). *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence? A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations*. Berlin: *Stiftung Wissenschaft und Politik*, 2009. s. 57.

¹⁷⁸ <<http://www.africareview.com/Country-Profiles/-/979196/1503142/-/ylbxkq/-/index.html>>.

¹⁷⁹ KLÍMA: *Dějiny Afriky...*, s. 442.

¹⁸⁰ FIALA, Vlastimil, TOBOLKA, Radim, ZÁHOŘÍK, Jan. *Politické stranictví ve střední Africe (Demokratická republika Kongo, Konžská republika, Rwanda, Burundi a Středoafriická republika)*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. s. 122.

„získat nezávislé kapacity v oblasti předcházení konfliktům a jejich řešení“.¹⁸¹ V následujícím měsíci přijala zásady jeho provádění, které zmiňovaly jako spolupracující mezinárodní subjekt i OSN a vyjadřovaly úctu k tomu, aby Afrika byla za svou budoucnost zodpovědná sama.¹⁸² Šlo tedy o formální vyjádření toho, že snahou EU v bezpečnostních otázkách bude nejprve pomáhat místním vládám a občanské společnosti při prevenci konfliktu a nalézání řešení, aby bylo zřejmé, že svůj osud africké země ovlivňují samy svým vlastním přičiněním a zásah „zvenčí“ nemusí vždy přijít. Pokud k tomu dojde, jsou při respektování zásad peacekeepingu OSN mise prováděny se souhlasem afrických vlád či jiných příslušných úřadů.

Africká agenda byla na programu zasedání Evropské rady 15 a 16. prosince 2005, kdy byla přijata strategie pro Afriku (*The EU and Africa: Towards a Strategic Partnership*), která měla vést k uzavření strategického partnerství. Evropská rada zdůraznila posílení vzájemného politického dialogu a významnost vztahů obou regionů.¹⁸³ Samotná strategie byla naplánována na příštích deset let a věnovala se šesti „kapitolám“ vztahů – míru a bezpečnosti, lidským právům a správě, rozvojové pomoci, udržitelnému hospodářskému růstu, regionální integraci a obchodu, investicím do lidského potenciálu a budoucnosti vzájemných vztahů,¹⁸⁴ v nichž se zabývala konkrétními aktivitami a cíli, kterých by ráda společně dosáhla. L'ubomír Čech vidí dokument jako reakci na rostoucí úlohu AU a všimá si také jeho významu a komplexity v tom, že „se jako první dokument EU věnoval celé Africe, ne jen subsaharské části“.¹⁸⁵

Strategické partnerství EU a Afriky, které bylo dalším stupněm v posilování vzájemných vazeb, bylo přijato Radou 9. prosince 2007 v Lisabonu. Více než osmdesátistránkový text rozvedl témata z předchozí strategie a zavedl institucionální zabezpečení vztahů (společné pravidelné summity každé tři roky, ministerská setkání, setkání zástupců parlamentu a komisařů EU a AU), přijímání akčních plánů, finanční mechanismus pro potřeby provádění strategie a akčních plánů a mechanismus monitorování a evaluace.¹⁸⁶

¹⁸¹ Odd. 4 odst. 88 *Brussels European Council 16.-17. June 2005 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf>.

¹⁸² Tato formulace byla opakována v pozdějších rozhodnutích o misích, např. v bodu 9 preambule Společné akce Rady 2005/557/SZBP.

¹⁸³ Odst. 7 *Brussels European Council 15.-16. December 2005 Presidency Conclusions* [online]. consilium.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/87642.pdf>.

¹⁸⁴ *EU and Africa: Towards a Strategic Partnership* [online]. eu-un.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_5499_en.htm>.

¹⁸⁵ ČECH, L'ubomír. Africké súvislosti európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP). *Obrana a strategie*, 2007. Roč. 7, č. 2, s. 30.

¹⁸⁶ *The Africa-EU Strategic Partnership* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 9. prosince 2007 [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/97496.pdf>.

Tím byl vztah povýšen na nejvyšší úroveň a pokryty všechny „mezery“, které doposud měl. Efektivnímu dialogu a spolupráci mezi kontinenty tak už nic nebránilo. Na pozadí takto budovaného vztahu a později partnerství se odehrávaly téměř všechny bezpečnostní reakce.¹⁸⁷ EU tak navázala s africkým kontinentem vztah, jehož úroveň vyjadřuje její strategické zájmy.

4.2.1 Důvody a cíle zásahů

DR Kongo

Prvním zásahem EU na území Konga byla Artemis, která byla její druhou vojenskou misí. Ačkoliv byla vedena samostatně, NATO bylo v průběhu operace i před ní pravidelně informováno o jejích záměrech v duchu ujednaných opatření.¹⁸⁸ Tento zásah ovšem nebyl iniciován EU, nýbrž OSN spolu s AU. OSN se snažila „vynutit“ dodržování Lusacké mírové dohody z července 1999, která měla ukončit občanskou válku trvající od roku 1993.¹⁸⁹ Příměří ale nebylo trvalé, a ačkoliv státy, které se konfliktu účastnily, spolu během roku 2002 podepsaly další dohody (Pretorijskou,¹⁹⁰ Luandskou¹⁹¹ a dvojici Pretorijských dohod „v rámci mezikonžského dialogu“¹⁹²), válka v únoru 2003 propukla nanovo a vyústila v humanitární krizi.¹⁹³ 8. května 2003 vydala Rada společný postoj, kterým vyjádřila podporu akcím a úsilí OSN a AU o plnění těchto platných mírových smluv.¹⁹⁴ Na tomto základě Rada v červnu vydala společnou akci o vojenské operaci (2003/423/SZBP) a o týden později i rozhodnutí o jejím spuštění (2003/432/SZBP). Artemis, která započala 12. června 2003, byla podle rozhodnutí Rady realizována po zvážení žádosti generálního tajemníka OSN o zapojení do mírového řešení podle rezoluce 1484 (2003), na jejímž základě se EU zavázala poskytnout „dočasné stabilizační síly v regionu Ituri“¹⁹⁵ v širší oblasti Bunie na konžském

¹⁸⁷ Artemis proběhla před přijetím výše uvedených dokumentů.

¹⁸⁸ Čl. 11 *EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus*. [online]. consilium.europa. [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.

¹⁸⁹ KOUTRAKOS, Panos. *The EU Common Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2013. s. 109.

¹⁹⁰ Podepsána 30. července 2002 mezi DR Kongo a Rwandou.

¹⁹¹ Podepsána 6. září 2002 mezi DR Kongo a Ugandou.

¹⁹² Společný postoj Rady 2003/319/SZBP ze dne 8. května 2003 o podpoře Evropské unie plnění Lusacké..., *Úř. věst. L 115*, 9.5.2003, s. 87.

¹⁹³ KOUTRAKOS: *The EU Common...*, s. 109.

¹⁹⁴ Čl. 2 Společného postoje Rady 2003/319/SZBP..., *Úř. věst. L 115*, 9.5.2003, s. 87-89.

¹⁹⁵ Společná akce Rady 2003/423/SZBP ze dne 5. června 2003 o vojenské operaci Evropské unie..., *Úř. věst. L 143*, 11.6.2003, s. 50.

severovýchodě. Strategické řízení operace bylo svěřeno PBV¹⁹⁶ a velení francouzskému generálmajoru Neveuxovi.¹⁹⁷ Mise trvala do 1. září 2003, tedy necelé tři měsíce.¹⁹⁸

Na konci ledna 2004 přijala Rada společný postoj o předcházení konfliktům v Africe, jejich zvládnání a řešení, který byl vyjádřením v tom smyslu, že ozbrojeným konfliktům lze účinně předcházet podporou místně působících organizací a iniciativ a prostřednictvím dialogu s Africkou unií.¹⁹⁹ Dokument připomněl odhodlání použít při řešení krizí vlastní prostředky a důležitost efektivní spolupráce s OSN na mírových řešeních v oblasti,²⁰⁰ což bylo v souladu s akčním plánem z roku 2004.

S ohledem na tento postoj bylo rozhodnuto o dalším zapojení evropských sil v DR Kongo. Zásah v hlavním městě Kinshase známý jako EUPOL Kinshasa nebyl vojenský, nýbrž civilní. Jednalo se o policejní misi, o které bylo Radou rozhodnuto společnou akcí (2004/847/SZBP) ze dne 9. prosince 2004, nutno podotknout, že se v tomto případě jednalo o vůbec první policejní akci EU v Africe.²⁰¹ Hlavním cílem bylo napomáhat zřizování integrované policejní jednotky včetně poskytování odborných rad a vedení,²⁰² kdy výsledkem měla být jednotka složená z 1008 vytrénovaných konžských policistů, která by podléhala jejich samostatnému velení.²⁰³ Plánovaná akce počítala také s posílením mise během nadcházejících voleb, konkrétně nejpozději měsíc před jejich zahájením.²⁰⁴ Ačkoliv trvání operace bylo jasně stanoveno jako doba ode dne přijetí do 31. prosince 2006,²⁰⁵ o necelé dva roky později 7. prosince 2006 Rada pozměnila a rozšířila společnou akci (2006/913/SZBP) svůj mandát. Na tomto právním základě byla mise prodloužena o šest měsíců, a mohla tedy probíhat až do konce června 2007.

Hlavní cíl mise měl být splněn pomocí několika souběžně probíhajících aktivit. Kromě zmíněné podpory a odborného vedení se jednalo o vzdělávací činnost členů jednotky zahrnující teoretickou přípravu i praktický tréninkový program, účast na think tanku

¹⁹⁶ Společná akce Rady 2003/423/SZBP..., *Úř. věst. L 143*, 11.6.2003, s. 50-51.

¹⁹⁷ Čl. 3 tamtéž.

¹⁹⁸ Společná akce Rady 2003/423/SZBP..., *Úř. věst. L 143*, 11.6.2003, s. 52.

¹⁹⁹ Čl. 1 odst. 1 Společného postoje Rady 2004/85/SZBP ze dne 26. ledna 2004 o předcházení konfliktům..., *Úř. věst. L 21*, 28. 1. 2004, s. 25.

²⁰⁰ Čl. 1 odst. 2 tamtéž.

²⁰¹ *EUPOL-Kinshasa: The First European Police Mission in Africa* [online]. s. 1. [eeas.europa.eu](http://www.eeas.europa.eu), publikováno v říjnu 2006 [cit. 11. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/01102006_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf>.

²⁰² Čl. 3 Společné akce 2004/847/SZBP ze dne 9. prosince 2004 o policejní misi Evropské unie..., *Úř. věst. L 367*, 14.12.2004, s. 31.

²⁰³ *The European Union's engagement towards stability and security in the Democratic Republic of Congo (DRC)* [online]. s. 1. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf>.

²⁰⁴ Čl. 1 Společné akce 2004/847/SZBP..., *Úř. věst. L 367*, 14.12.2004, s. 31.

²⁰⁵ Čl. 14 tamtéž.

zabývajícím se otázkou reformy a reorganizace konžské policie a zřízení koordinačního prvku majícího za úkol udržovat pořádek během volebního procesu.²⁰⁶

Dalším zásahem, který probíhal (částečně) souběžně s misí „Kinshasa“, byla operace EUFOR RDC. Ačkoliv byla orientována také na asistenci při volbách, jednalo se o operaci s nasazením vojenských kapacit. Jejich snahou bylo zajistit klid během prezidentských voleb, takže její počátek byl stanoven na první den jejich prvního kola, na 30. červenec 2006.²⁰⁷ EU i tehdy jednala v součinnosti s OSN, která 25. dubna přijala rezoluci 1671 (2006) umožňující EU podporu a zapojení se do již probíhající mise s názvem MONUC.²⁰⁸ Rada dlouho neotálela a již o dva dny později přijala společnou akci (2006/319/SZBP) o vojenské operaci na podporu mise OSN. V následujícím měsíci pak bylo rozhodnuto o samotném spuštění operace ke 12. červnu 2006²⁰⁹, která měla plnou podporu konžské vlády.²¹⁰ Podrobnosti byly obsaženy ve společné akci z konce dubna. Mise, jejímž velitelem byl jmenován generál Karlheinz Viereck,²¹¹ byla plánována na určitou dobu, přesně do doby čtyři měsíce po prvním dni konžských voleb.²¹²

Súdán

Válečný konflikt ve východosúdánském Dárfúru, který propukl v roce 2003, si vyžádal pozornost mezinárodních organizací a mobilizaci jejich sil. Jelikož si súdánská vláda nepřála na svém území jednotky OSN,²¹³ přispěchala jako první na pomoc AU jako organizace působící přímo na africkém kontinentě a zorganizovala misi s názvem AMIS,²¹⁴ která měla pomoci ukončit páchané násilí a zlepšit humanitární situaci v regionu.²¹⁵ Na žádost AU se připojila i EU, která misi podpořila 18. července 2005 vydáním společné akce Rady (2005/557/SZBP) o civilně-vojenské operaci. Její text popisuje charakter akce jako podpůrný,

²⁰⁶ *EUPOL-Kinshasa: The First European Police mission in Africa* [online]. s. 3-5. [eeas.europa.eu](http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/01102006_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf), publikováno v říjnu 2006 [cit. 11. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/01102006_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf>.

²⁰⁷ *EUFOR RD CONGO: The mission* [online]. [eeas.europa.eu](http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf). [cit. 10. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf>.

²⁰⁸ <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/index_en.htm>.

²⁰⁹ Čl. 1 Rozhodnutí Rady 2006/412/SZBP ze dne 12. června 2006 o zahájení vojenské operace..., *Úř. věst. L 163*, 15.6.2006, s. 16.

²¹⁰ Preambule tamtéž.

²¹¹ Čl. 2 Společné akce Rady 2006/319/SZBP ze dne 27. dubna 2006 o vojenské operaci..., *Úř. věst. L 116*, 29.4.2006, s. 98.

²¹² Čl. 15, odst. 2 tamtéž.

²¹³ SCHMIDT, Peter, ZYLA, Benjamin. *European Security Policy and Strategic Culture*. London: Routledge, 2013. s. 129.

²¹⁴ Mandát AMIS z 28. května 2004 byl rozšířen v říjnu, kdy Rada míru a bezpečnosti AU rozhodla o posílení AMIS v AMIS II.

²¹⁵ <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm?selectedLocale=en>.

který „se zaměřuje na podporu [...] politického, vojenského a policejního úsilí o řešení krize“,²¹⁶ a zdůrazňuje spolupráci s OSN a NATO²¹⁷, které se do mírového řešení konfliktu také zapojily.²¹⁸ AMIS EU Supporting Action disponovala civilní složkou zahrnující policejní tým, který pomáhal při velení a odborné přípravě příslušníků AMIS,²¹⁹ a složkou vojenskou, které příslušela pomoc při výcviku, strategickém plánování a dalších aktivitách podle čl. 9 dokumentu. Délka mandátu uvedena nebyla a akce tak skončila spolu s misí AMIS v prosinci 2007, kdy byl mandát předán navazující mírové misi OSN (UNAMID), která byla vedena také společně a AU.²²⁰

Jižní Súdán

Civilní mise v Jižním Súdánu je nejsoučasnější ze zkoumaných zásahů – byla ukončena v letošním roce. Název EUAVSEC napovídá, že oblastí pomoci byla letecká bezpečnost.²²¹ V létě 2011 se Rada dohodla na tom, že by mohla nově vzniklému státu vypomoci tím, že by pomohla zajistit bezpečnost místních letišť. Jihosúdánská vláda následně vyjádřila zájem o tuto aktivitu na mezinárodním letišti v hlavním městě Jubě a navrhla její uskutečnění. O operaci bylo ovšem oficiálně rozhodnuto až v následujícím roce (rozhodnutím Rady 2012/312/SZBP). Mise byla naplánována na dobu 19 měsíců od svého spuštění 18. června 2012 a řádně skončila k 17. lednu 2014. Jejím cílem bylo „přispět k trvalému a účinnému fungování [...] tím, že budou vytvořeny lokální kapacity pro ochranu letectví před protiprávními činy“²²² pomocí následujících aktivit.

Členové mise měli pomáhat a poskytovat rady místní vládě, aby mohla být zřízena organizace pro ochranu letectví při ministerstvu dopravy a aby byly vypracovány programy a plány na ochranu letectví a provozní postupy pro letiště v Jubě. Dále se jednalo o zvyšování

²¹⁶ Čl. 1 Společné akce Rady 2005/557/SZBP ze dne 18. července 2005 o civilně-vojenské akci..., *Úř. věst. L 188*, 20.7.2005, s. 46.

²¹⁷ Čl. 2, odst. 3 tamtéž.

²¹⁸ NATO od června 2005 do prosince 2007 poskytlo leteckou dopravu personálu mise AMIS a školení úředníků. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm?selectedLocale=en>.

²¹⁹ Čl. 6 Společné akce Rady 2005/557/SZBP..., *Úř. věst. L 188*, 20.7.2005, s. 49.

²²⁰ *EU support to the African Union Mission in Darfur – AMIS* [online]. s. 1. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/pdf/01012008_factsheet_eu-support-amis-darfur_en.pdf>.

²²¹ AVSEC je zkratkou pro „aviation security“.

²²² Rozhodnutí Rady 2012/312/SZBP ze dne 18. června 2012 o misi Evropské unie SBOP v Jižním Súdánu..., *Úř. věst. L 158*, 19.6.2010, s. 17.

povědomí o bezpečnosti mezi komerčními i soukromými subjekty, školení a poradenskou činnost pro zlepšení výkonnosti úředníků.²²³

Šlo tedy o to, aby pro letiště a jeho širší zázemí byly vytvořeny podmínky pro jeho nerušené fungování. Právě mezinárodní letiště a jeho bezpečnost přitom může být podle mého názoru pro nově se vydělující stát klíčové, protože jde o nastavení, udržování a zvyšování patřičných standardů.

Guinea Bissau

Civilní mise probíhající mezi lety 2008 a 2010 v západoafrické Guineji Bissau byla zaměřena na podporu reformy v oblasti bezpečnosti (od toho také označení EU SSR²²⁴). Rada o ní rozhodla oficiálním aktem (společnou akcí 2008/112/SZBP) 12. února 2008, byla zahájena v červnu téhož roku a měla skončit do konce května 2009.²²⁵ Hlavním cílem mise bylo poskytnout guinejským orgánům pomoc a odborné rady související s prováděním reformy bezpečnostního sektoru, což zahrnovalo zejména práci na prováděcích plánech pro restrukturalizaci ozbrojených a bezpečnostních složek a zjišťování potřeb budovaných bezpečnostních kapacit.²²⁶ Působení mise bylo Radou celkem třikrát²²⁷ prodlouženo kvůli kontinuitě a nutnosti další práce na reformě, což bylo druhou stranou podpořeno v únoru 2010. Guinejský premiér zaslal oficiální dopis Vysoké představitelce pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonové se žádostí o zahájení nové mise, která by zajistila pokračování na reformách.²²⁸ Místo iniciace nového zásahu však byl kvůli efektivitě prodloužen ten stávající, a to do 30. září 2010.

Čad a Středoafriká republika

Další vojenská operace se odehrávala ve dvou zemích zároveň - na hranici mezi Čadem (východem) a Středoafričskou republikou (severovýchodem). Mise EUFOR Tchad/RCA byla rámcově zaměřena na zastavení „přelévání“ dárfúrského konfliktu do tohoto regionu a podobně jako v DR Kongo byla zřízena na základě mandátu OSN (rezoluce

²²³ Council of the European Union. *Draft Council Decision on the European Union Aviation Security CSDP Mission in South Sudan (EUAVSEC South Sudan)* [online]. consilium.europa.eu [cit. 30. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2010686%202012%20INIT>>.

²²⁴ SSR = Security Sector Reform.

²²⁵ Čl. 17 Společné akce Rady 2008/112/SZBP ze dne 12. února 2008 o misi Evropské unie na podporu..., Úř. věst. L 40, 14.2.2008, s. 15.

²²⁶ Čl. 2 tamtéž.

²²⁷ Společnými akcemi Rady 2009/405/SZBP, 2009/841/SZBP a rozhodnutím Rady 2010/298/SZBP, kterými se měnila a prodloužila původní společná akce Rady 2008/112/SZBP.

²²⁸ Rozhodnutí Rady 2010/298/SZBP ze dne 25. května 2010, kterým se mění a prodlužuje společná akce..., Úř. věst. L 127, 26. 5. 2010, s. 16.

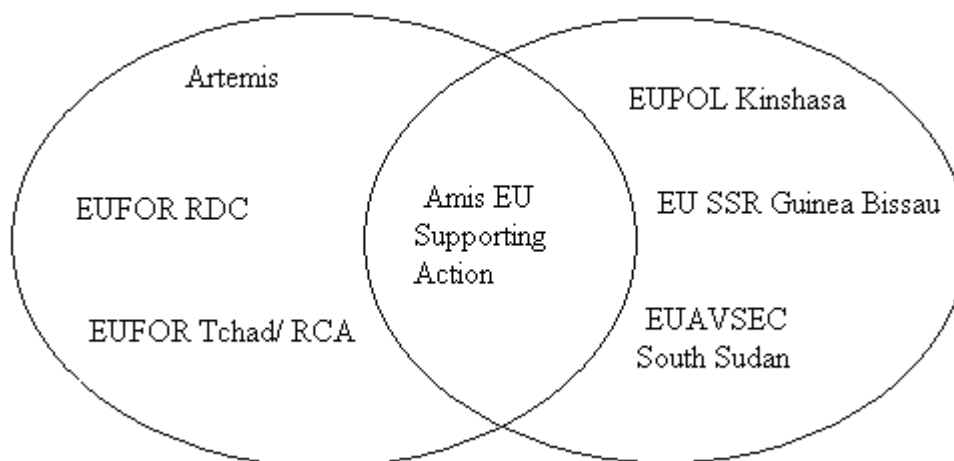
1778(2007)). Nejprve byla 15. října 2007 o misi přijata společná akce Rady (2007/677/SZBP), následně bylo rozhodnuto o jejím spuštění od 28. ledna 2008 (rozhodnutím Rady 2008/101/SZBP). Úkolem evropských jednotek se stala ochrana civilního obyvatelstva, pomoc při zajištění bezpečnosti pro efektivnější přísun humanitární pomoci a ochrana a asistence personálu OSN při provádění jejich činností v místě. Na operaci pod velením EU navázala po jejím skončení 15. března 2009 mise OSN MINURCAT a fakticky převzala zodpovědnost za situaci. Jejím cílem bylo udržet pořádek v uprchlických táborech v blízkosti hranice s Dárfúrem.²²⁹

4.2.2 Charakter zásahů a roztrídění dle typologie

Jak vidíme zejména na příkladě DR Kongo, kde zásahů proběhlo více, každá z misí měla trochu odlišný charakter. Najdeme ale i společné prvky, proto se můžeme pokusit o jejich klasifikaci.

Nejjednodušší dělení, které se nabízí, je podle přítomnosti či nepřítomnosti vojenských složek zapojených do mise.²³⁰

Schéma: Třídění zásahů na vojenské (vlevo) a civilní (vpravo)

Za vojenské zásahy lze považovat Artemis, EUFOR RDC a EUFOR Tchad/ RCA, jako civilní můžeme označit zásahy EUPOL Kinshasa, EU SSR Guinea Bissau a EUAVSEC

²²⁹ *EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA)* [online]. eeas.europa.eu [cit. 25. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf>.

²³⁰ Toto třídění používá i Evropská služba pro vnější činnost a je v jiné grafické podobě k dispozici zde: <http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/completed/index_en.htm>.

South Sudan. Jelikož operace AMIS EU Supporting Action zahrnovala civilní i vojenskou složku, zůstává na pomezí těchto kategorií. Uvádí to ostatně příslušné akty o misích.

Podle výše popsané typologie operací dle NATO můžeme mise rozřadit následovně.

Tabulka 1: Mise EU dle typologie operací NATO

Zkoumané mise	Typy operací NATO
Artemis	operace na podporu míru / bojová operace
EUPOL Kinshasa	–
EUFOR RDC	operace na podporu míru
AMIS EU Supporting Action	operace na podporu míru / protipovstalecká operace
EUAVSEC South Sudan	–
EU SSR Guinea Bissau	–
EUFOR Tchad/ RCA	protipovstalecká operace

Podle popisu charakterů operací v rámci typologie podle Sojky a Sochy jsem dospěla k tomu, že ze zkoumaných operací lze za bojovou operaci považovat Artemis, protože jednotky „mimo jiné odzbrojovaly místní milice“.²³¹ Ji a EUFOR RDC lze podle mého názoru zařadit také do kategorie operací na podporu míru (Artemis nebyla pouze bojová). Jako protipovstalecké můžeme označit misi potýkající se s etnickými konflikty, tedy na pomezí Čadu a Středoafričké republiky a částečně misi v Súdánu, i když ne zcela, protože byla zároveň civilní. Proto ji možná lépe vystihuje kategorie „na podporu míru“. Zbývající mise nelze zařadit, protože jejich charakter nebyl vojenský.

Dále jsem se popsané zásahy pokusila zařadit i do kategorií čl. 43 SEU, jak je ukázáno v následující tabulce.

²³¹ ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie: analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 2, s. 46.

Tabulka 2: Zařazení zkoumaných zásahů k typům misí dle primárního práva Evropské unie

Zkoumané operace	„Typy“ misí dle čl. 43
Artemis	mise bojových sil k řešení krizi / mise pro prosazování míru
EUPOL Kinshasa	mise pro předcházení konfliktům a udržení míru
EUFOR RDC	poradní a pomocné mise ve vojenské oblasti
AMIS EU Supporting Action	poradní a pomocné mise ve vojenské oblasti / mise pro předcházení konfliktům a udržení míru
EUAVSEC South Sudan	mise pro předcházení konfliktům a udržení míru
EU SSR Guinea Bissau	mise pro předcházení konfliktům a udržení míru
EUFOR Tchad/ RCA	humanitární a záchranné mise / stabilizační operace po ukončení konfliktu

Vzhledem k tomu, že uvedené kategorie se navzájem nevylučují a mohou se také doplňovat, je možné operace přiřadit k několika „typům“ zároveň, což jsem učinila. V některých případech je obtížné rozhodnout, která kategorie vystihuje charakter mise (případy Artemis a EUFOR Tchad/ RCA), protože Smlouva uvádí pouze výčet a ne jejich definice. Civilně-vojenská operace v Súdánu byla podpůrnou a poradní misí nejen v oblasti vojenské, takže by si zasloužila i další kategorii, která ovšem chybí. Navrhovala bych kategorii „asistenční civilní mise“, pod kterou bych zařadila zásahy v Jižním Súdánu, Guineji Bissau a právě civilní složku mise v Súdánu. Bez ní je klasifikuji jako „mise pro předcházení konfliktům a udržení míru“, protože tato kategorie se mi jeví jako nejobecnější.

5. Hodnocení úspěšnosti operací

Nyní stojíme před klíčovým úkolem - zjistit, zda byly realizované operace v jednotlivých oblastech úspěšné či nikoliv. Pokud jde o objektivnost informací poskytovaných v souvislosti s konflikty a misemi, není samozřejmě zaručena. Mezi jejich zdroji, které jsem se rozhodla použít, jsou vzhledem k faktu, že akty o rozhodnutí o misi či jejím spuštění závazně ukládají povinnost podávat informace o operacích,²³² Závěry Rady a další dokumenty pocházející z EU. Samozřejmě je možné namítnout, že jejich použití může být problematické z toho důvodu, že EU a její zástupci budou „vlastní“ zásahy přeceňovat a hodnotit přehnaně pozitivně. Jako autorka si tento případný limit uvědomuji, nemohu však z tohoto důvodu všechny informace z Unie ignorovat. „Unijní zdroj“ se navíc ukázal být sebelimitující tím, že mnoho informací o misích není přístupno, pravděpodobně z důvodu utajení.²³³ Použila jsem i jiné nezávislejší zdroje, které považuji za důvěryhodné – odborné články, publikace a zprávy či analýzy nevládních organizací či podobných platform.

DR Kongo

Pokud jde o první misi (Artemis), ze stanoviska PBV, jenž má povinnost Radě pravidelně podávat informace,²³⁴ se dozvíme, že dle zprávy velitele operace první měsíc mise „proběhl hladce“. Proto se domnívá, že všechna opatření jsou na místě, aby zajistila úspěšné dosažení cíle mise.²³⁵ Po skončení operace 24. září 2003 Rada v Závěrech zhodnotila, že mise dosáhla úspěchu, protože splnila vytyčený cíl tím, že situace ve městě Bunia byla stabilizována a bylo vytvořeno prostředí, kde může probíhat mírový proces.²³⁶ Podrobnější informace v dokumentu bohužel nenajdeme.

Jan Závěšický vidí výsledek jako kladný z důvodu bezpečnostní stabilizace oblasti a posílení míru,²³⁷ tedy shodně jako Rada. Podle něj lze v misi spatřovat i poskoloniální zájmy

²³² Povinnost podávat přímo informace týkající operací udávají přímo dokumenty o rozhodnutí o misi či jejím spuštění.

²³³ Odhaduji tak z některých přístupných zdrojů z Rady, ve kterých jsou určité chybějící informace doplněny označením „not declassified“ (neodtajněno).

²³⁴ V tomto případě podle čl. 7 příslušné Společné akce rady (2003/423/SZBP).

²³⁵ Council of the European Union. *Opinion of the Political and Security Committee as reported to the General Affairs and External Relations Council concerning operation ARTEMIS* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 16. července 2007 [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011536%202003%20INIT>>.

²³⁶ *Draft Council conclusions on operation Artemis* [online]. consilium.europa.eu [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2012874%202003%20INIT>>.

²³⁷ ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie: analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 2, s. 42.

států – hlavně Francie, která má v Africe své skryté přetrvávající zájmy,²³⁸ s prováděním samostatných operací pomocí vlastní armády má zkušenosti a její kapacity tvořily naprostou většinu členů mise (1679 vojáků z celkových 206).²³⁹ To autora opodstatněně přivádí k domněnce, že šlo spíše o misi francouzskou než unijní. Vede k tomu i fakt, že Francouzi začali s operačním plánováním mise nejméně měsíc před jejím spuštěním.²⁴⁰

I další zdroje hodnotí zásah kladně. Nevládní organizace International Crisis Group spatřuje úspěch operace v odhodlání rychle zasahovat i v nasazení preventivních hlídek mimo Bunii.²⁴¹ Michael Koenig uvádí, že mise byla úspěšná kvůli svému úzkému zaměření (na jednu oblast, s omezená doba působení, málo muži) a dobře trénovanému personálu, který vynikal také komunikací s neevropskými členy mise.²⁴²

Panos Koutrakos vnímá Artemis jako relativně úspěšnou, protože EU podle něj zvládla první operací vedenou bez využití kapacit NATO na kontinentě, kde se předtím nikdy z bezpečnostních důvodů nevyskytovala.²⁴³

Podle mého názoru lze navzdory tomu, že v oblasti Ituri, kde mise operovala, znovu propukly po jejím skončení nepokoje (dokonce hned v říjnu 2003),²⁴⁴ zásah samotný z uvedených důvodů hodnotit pozitivně. Snaha o zmírnění tamější situace zůstala na mandátu navazující mise. Veškerá kritika, která se k zásahu objevuje, se týká krátké doby působení a nízkého personálního zajištění.

Ke druhé konžské misi (EUPOL Kinshasa) nalezneme mezi dokumenty Rady již podrobnější analýzu včetně hodnocení, které hodnotí cíle jako úspěšně splněné. Uvedena byla i domněnka ohledně udržitelnosti úspěšně vykonané práce, a to v tom smyslu, že vytvořená

²³⁸ Skryté francouzské zájmy i zkušenosti zmiňují i Ulriksen, Gourlay a Mace (s. 521 a 512). Dle Schmidta a Zylly stojí na bilaterálních dohodách o bezpečnostní spolupráci (viz s. 85)

²³⁹ ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie: analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 2, s. 42, s. 46-47.

²⁴⁰ ULRIKSEN Ståle, GOURLAY Catriona, MACE Catriona. Operation *Artemis*: The Shape of Things to Come? *International Peacekeeping*, 2003. Roč. 11, č. 3. s. 512.

²⁴¹ *Maintaining Momentum in the Congo: The Ituri Problem* (ICG Africa Report N°84) [online]. crisisgroup.org, publikováno 26. srpna 2004 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <[http://www.crisisgroup.org/~media/files/africa/central-africa/dr-congo/maintaining%20momentum%20in%20the%20congo%20the%20ituri%20problem.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/files/africa/central-africa/dr-congo/maintaining%20momentum%20in%20the%20congo%20the%20ituri%20problem.pdf)>.

²⁴² *Operation Artemis': The Efficiency of EU Peacekeeping in The Congo* [online]. e-ir.info, publikováno 5. října 2002 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <<http://www.e-ir.info/2012/10/05/operation-artemis-the-efficiency-of-eu-peacekeeping-in-the-congo/>>.

²⁴³ KOUTRAKOS: *The EU Common...*, s. 110.

²⁴⁴ Ituri remains highly volatile, the French force having been centred on Bunia alone. *Africa Research Bulletin: Political, Social and Cultural Series*, 2003. Roč. 40, č. 9. s. 15457C.

policejní jednotka nebude schopna udržovat zbraně a další vybavení v odpovídajícím stavu, navíc zde existuje riziko jejich krádeže.²⁴⁵

Birgit Loeser k plnění cílů zmiňuje, že integrovaná policejní jednotka byla ustavena již v létě 2005 a dalším tréninkem „vyrostla“ v respektovanou jednotku, jejíž efektivita a profesionalita se osvědčila při probíhajících demonstracích. Personál EUPOL se také po boku MONUC, zástupců evropských a afrických států účastnil iniciativy konžského ministra vnitra, jejíž vyhodnocení mělo vytvořit základ pro reformu místní policie.²⁴⁶ Pokud jde o garanci klidného průběhu voleb, byli členové zapojeni do technické skupiny zabývající se plánováním zajištění bezpečnosti při hlasování. V praktické rovině jednotka přispěla koncepcí koordinace policejních zásahů všech policejních jednotek ve dnech, kdy mělo hlasování probíhat.²⁴⁷ Zdá se tedy, že fungovala v nejlepším zájmu konžské vlády.

Mise EUFOR RDC podle Denise Tulla probíhala uspokojivě, hlavně co se týče organizace a spolupráce s OSN. Jak se předpokládalo, během voleb propukalo občasně násilí. Nejvýznamnější incidentem byl střet prezidentských kandidátů Bemby a Kabily po vyhlášení výsledků prvního kola a právě tehdy zasáhly jednotky MONUC a EUFOR, které pomohly evakuovat osoby²⁴⁸ a stabilizovat výbušnou situaci, čímž plnily účel mise.²⁴⁹ Autor přiznává, že není možné určit, které další aktivity napomohly celkově pokojnému průběhu voleb, nicméně dodává, že mise k němu přispěla, a operace tedy skončila úspěšně.²⁵⁰ Podobně jako Tull, oceňují úspěšnou kooperaci s OSN i Schmidt a Zyla.²⁵¹

Podle International Security Information Service (ISIS)²⁵² operace probíhala bez problémů, mandát byl splněn a nedošlo na oběti na životech. Poukazuje přitom na to, že jednotky působily pouze v okolí Kinshasy (nebyly nasazeny v nejnebezpečnější oblasti na východě), a že „pouze“ podporovaly MONUC. Právě efektivní koordinace obou kontingentů ale vede k pozitivnímu hodnocení.²⁵³ Podobně i Koutrakos vidí misi jako

245 Council of the European Union. Lessons from the EUPOL Kinshasa milion [online]. consilium.europa.eu [cit. 28. května 2014]. Dostupné z

<<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011034%202008%20REV%201%20EXT%201>>.

246 LOESER, Birgit. The EU's Peace and Security Strategy in the DRC. In GEBREWOLD, Belachew (Eds.). *Africa and Fortress Europe: Threats and Opportunities*. Farnham: Ashgate, 2007. s. 165.

247 Tamtéž, s. 167.

248 Šlo o diplomaty.

249 TULL, Denis M. EUFOR RD Congo: A Success, But Not a Model In ASSEBURG, Muriel, KEMPIN, Ronja (Eds.). *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence? A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2009. s. 51-52.

250 Tamtéž, s. 54.

251 SCHMIDT, ZYLA: *European Security Policy...*, s. 169.

252 Od roku 1995 v Bruselu působící nezávislá instituce zabývající se bezpečnostními otázkami a příslušnými politikami EU a NATO (www.isis-europe.eu).

253 EHRHART, Hans-Georg. EUFOR RD Congo: A Preliminary Assessment. *European Security Review*, č. 32 (2007), s. 9-10.

v podstatě úspěšnou, protože dvě kola voleb proběhla bez velkých rozbrojů, nicméně zmiňuje omezenost mandátu mise i oblasti působení.²⁵⁴

Vzhledem k tomu, že mise pomohla zajistit bezpečnost volebního procesu, úspěšně kooperovala s OSN, lze ji podle mého názoru zhodnotit jako úspěšnou.

Súdán

V případě mise realizované v Dárfúru sice byly Radě podávány dokonce týdenní zprávy, které však nejsou veřejnosti přístupné. Zveřejněn byl alespoň celkový podrobnější popis průběhu včetně doporučení pro příští podobnou akci. Dokument zmiňuje dílčí problémy (s překonáváním velkých vzdáleností, získáváním víz a nespolehlivý přístup k internetu) a uvádí, že efektivita by měla být zkoumána (a pravidelně přezkoumávána) přímo v hostitelském státě, v daném regionu,²⁵⁵ což je pro nás nepříliš přínosným tvrzením, protože zhodnocení chybí. Jiný dokument Rady je stručnější a shrnuje, že mise poskytla efektivní a rychlou asistenci misi AU na třech velitelstvích mise zejména nasazením vojenských pozorovatelů, pomocí se strategickou přepravou i školením afrických jednotek.²⁵⁶ Prohlášení tehdejšího Vysokého představitele pro SZBP Solany z prosince²⁵⁷ 2007 navíc gratuluje členům operace k úspěchu, protože „významně přispěly k ochraně civilního obyvatelstva a snaze zlepšit bezpečnostní a humanitární situaci v Dárfúru“.²⁵⁸ EU tedy hodnotí operaci jako úspěch, protože dosáhla vytyčených cílů.

Zpráva ISIS připomíná, že jednotka EU fungovala pod mandátem AU a jejich úkoly byly podpůrné, tudíž k zapojení EU do řízení dárfúrského konfliktu nedošlo.²⁵⁹ A vzhledem k mandátu ani nemohlo. V případě této mise bych vyzdvihla funkční a logistickou podporu EU jednotce AU, která je sice méně viditelná, ale podstatná pro její běžné fungování.

²⁵⁴ KOUTRAKOS: *The EU Common Security...*, s. 117.

²⁵⁵ Council of the European Union. *Lessons from the EU Civilian-Military Supporting Action to the African Union Mission in the Darfur region of Sudan (AMIS) and recommended action* [online]. consilium.europa.eu. [cit. 28. května 2014]. Dostupné z

<<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209092%202008%20REV%20%20EXT%201>>.

²⁵⁶ *EU support to the African Union Mission in Darfur – AMIS* [online]. eeas.europa.eu, publikováno v lednu 2008 [cit. 12. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/pdf/01012008_factsheet_eu-support-amis-darfur_en.pdf>.

²⁵⁷ Zveřejněné pět dní před ukončením mise.

²⁵⁸ Javier SOLANA, *EU High Representative for the CFSP, welcomes the successful completion of the EU supporting action to AMIS in Darfur* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 27. prosince 2007 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/97866.pdf>.

²⁵⁹ GYA, Giji, JACQUEMET, Oliver. ESDP and EU Mission Update. *European Security Review*, č. 39 (2008), s. 11.

Jižní Súdán

O EUAVSEC South Sudan byla také podávána pravidelná průběžná (měsíční) hlášení Radě, přístupna taktéž zatím nejsou.

Podle zprávy ISIS z května 2013 (rok po spuštění mise), kterou publikovala i Komise, je možné vyčíst, že za působení mise se na letišti v Jubě zlepšila bezpečnost a dochází také k pozitivnímu vývoji v tom smyslu, aby se stalo mezinárodním dopravním uzlem, protože počet leteckých společností, které v Jubě působí (nebo hodlají působit), se za poslední měsíce zvýšil.²⁶⁰ Jihosúdánským účastníkům kurzu managementu bezpečnosti letectví bylo také podle místní katolické zpravodajské radiostanice vydáno celkem 400 osvědčení.²⁶¹

Podle prohlášení šéfa mise Lasse Christensena bylo dosaženo významných výsledků při vytváření právního a institucionálního základu, aby národní bezpečnost dosahovala mezinárodních standardů - byl zřízen úřad pro civilní letectví, výbor leteckých operátorů a letištní bezpečnostní výbor, dále proběhlo školení v řízení a plánování na ministerstvu dopravy a konkrétní zlepšení bezpečnosti letiště (například zprovoznění několika letištních rentgenových zařízení a výcvik screeningu cestujících a zavazadel).²⁶²

Tyto skutečnosti nás dle mého názoru opravňují k tvrzení, že v oblasti letecké přepravy bylo dosaženo zvýšené bezpečnosti, ať už zřízením klíčových institucí nebo předáváním zkušeností.

Guinea Bissau

Týdenní zprávy o průběhu operace v Guineji Bissau nejsou v registru dokumentů zpřístupněny stejně jako konečná hodnotící zpráva. Jiný dokument Rady, který je k dispozici, obsahuje informace o tom, že „balík“ zákonů ohledně bezpečnostního sektoru (mezi nimi zákony o ozbrojených silách, o národní gardě a policii) byl guinejským Národním shromážděním schválen v květnu 2010, čímž byl vytvořen základní právní rámec a fakticky

²⁶⁰ ANDRIANARIJAONA, Lorène-Fara. *CSDP Note – Focus on EUAVSEC South Sudan one year on* [online]. isis-europe.eu, publikováno 13. května 2013 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <<http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/publications-downloads/CSDP%20Note%20EUAVSEC%20South%20Sudan%20May2013.pdf>>. a <http://consilium.europa.eu/media/1973699/isis_-_may_2013.pdf>.

²⁶¹ *EU Aviation boosts Juba Airport security* [online]. bakhitaradio.org., publikováno 9.5. 2013 [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <<http://bakhitaradio.org/?q=node/4416>>

²⁶² <http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/news/20140117_en.htm>.

zahájena implementace reformy tohoto sektoru, která již leží v rukou státu samotného.²⁶³ Cíle mise byly tedy úspěšně splněny.

Ačkoliv mise zaznamenala úspěch, potýkala se s politickou nestabilitou a nerespektováním právního státu,²⁶⁴ který měla paradoxně pomoci budovat. Schmidt a Zyla proto tvrdí, že mise skončila, aniž by mohla mít patřičný efekt. Byla ukončena kvůli zhoršené situaci v zemi – pokusu o převrat z dubna 2010, obchodování s drogami a neschopnosti vlády s připraveným právním rámcem pokročit dál.²⁶⁵ Podobně uvažuje Oladiran Bello z think tanku FRIDE, která úspěch hodnotí jako skromný, protože přístup EU je snadno ovlivnitelný událostmi v zemi a zaměřený krátkodobě.²⁶⁶

Sebastian Bloching (ISIS) hovoří o úspěchu mise ve vypracování zákonů o roli bezpečnostních sil a úspěchu z operačního hlediska za složitých politických podmínek. Zároveň ale tvrdí, že jde o příklad, jak EU nevyužívá mise strategicky, ale jako prostředek k dosažení jasně definovaného cíle.²⁶⁷

Ačkoliv reforma zatím nebyla plně provedena, klíčové zákony sepsány byly a mise svůj cíl splnila. Ostatně to, jak místní instituce s připravenou reformou naloží a jak budou schválené zákony uplatňovat, nelze nijak ovlivnit.

Čad a Středoafriká republika

V případě mise „EUFOR Tchad/RCA“ hovoří shrnující dokument Rady o úspěchu ve dvou oblastech, kdy se povedlo zvýšit úroveň bezpečnosti a usnadnit humanitární pomoc. Zvýšení bezpečnosti bylo dosaženo prováděním hlídek malého i většího rozsahu, vzdušných i pozemních operací. Členové mise také deaktivovali zhruba 350 kusů nevybuchlé munice, čímž přispěli k ochraně obyvatelstva, pomáhali misi MINURCAT při provádění její činnosti (například jako doprovod konvojů) a budování zón pro vysídlené civilisty (minimálně pro 10 tisíc). Nadto lékařský tým mise provedl také 65 chirurgických zákroků na místních

²⁶³ *EU mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau* [online]. eeas.europa.eu [cit. 29. května 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf>.

²⁶⁴ *The EU SSR Guinea-Bissau Mission completes its mandate* [online]. europafrica.net, publikováno 3. srpna 2010 [cit. 30. května 2014]. Dostupné z <<http://europafrica.net/2010/08/03/the-eu-ssr-guinea-bissau-mission-completes-its-mandate/>>.

²⁶⁵ SCHMIDT, ZYLA: *European Security Policy...*, s. 129.

²⁶⁶ BELLO, Oladiran. *The EU's approach to fragility in Guinea Bissau: Between Ambition and Coherence*. FRIDE Policy Brief. 113, leden 2012.

²⁶⁷ BLOCHING, Sebastian. *EU SSR Guinea-Bissau: Lessons Identified*. *European Security Review* č. 52, 2010. s. 6 a 8.

pacientech. Humanitární pomoc zahrnovala poskytování lékařské péče, bezpečných potravin, nouzového přístřeší i čištění nepitné vody.²⁶⁸

V podobném duchu je mise hodnocena i ve zprávě Generálního tajemníka/ Vysokého představitele, která tvrdí, že „EUFOR hmatatelně přispěly ke zlepšení celkové bezpečnosti v regionu“.²⁶⁹ Ten ale zároveň dodává, že bezpečnostní situace zůstává nepříliš stálá a mnohostranný konflikt trvá.²⁷⁰

Patrick Berg je při hodnocení opatrnější a shrnuje, že operace splnila pouze jediný z deklarovaných cílů – ochránit civilní personál mise OSN. Míra ochrany obyvatelstva podle něj nemůže být hodnocena z toho důvodu, že na uprchlické tábory byly zřídkakdy cíleny ozbrojené útoky rebelů, stejně jako vytváření či zlepšování podmínek pro jejich následný návrat do vlasti.²⁷¹ Mise jako celek podle něj neuspěla hlavně proto, že pro úspěšné plnění nedisponovala dostatečným personálním a materiálním zázemím.²⁷²

Také ISIS hodnotí misi se smíšenými pocity. Kritika padá na stále nejistou situaci uprchlíků, kdy uvnitř táborů i vně není bezpečno, dále na trvajícím nebezpečí pro humanitární pracovníky, kteří čelí útokům (několik jich dokonce bylo zabito), čímž je přísun pomoci omezen. Další kritika se týká přílišného soustředění se na uprchlíky, přičemž příčiny jejich útěku nejsou řešeny.²⁷³

FRIDE potvrzuje, že mise splnila svůj mandát, zejména pokud jde o plánování a včasné „předání“ mandátu misi MINURCAT.²⁷⁴ Také v případě této mise je Francie podezřívána, že by ráda pomocí mise posílila svůj vliv v regionu.²⁷⁵

V tomto případě nelze s ohledem na zdroje říci, že mise splnila mandát jako celek. Ačkoliv pravděpodobně efektivně asistovala personálu OSN a distribuovala humanitární pomoc, není jasné, zda podstatně pomohla v uprchlických táborech při ochraně obyvatel.

²⁶⁸ EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA) [online]. eas.europa.eu [cit. 25. dubna 2014]. s. 3. Dostupné z <http://www.eas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf>.

²⁶⁹ Council of the European Union. *Operation EUFOR Tchad/RCA - Final report from the Secretary General/High Representative* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 28. února 2012 [cit. 29. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209323%202009%20EXT%201>>.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ BERG, Patrick. EUFOR Tchad/ RCA: The EU Serving French Interests In ASSEBURG, Muriel, KEMPIN, Ronja (Eds.). *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence? A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2009. s. 65.

²⁷² Tamtéž, s. 66.

²⁷³ EHRHART, Hans-Georg. Assessing EUFOR Chad/CAR. *European Security Review*, č. 42 (2008), s. 2.

²⁷⁴ GYA, Giji. *The EU'S Role In the Darfur Crisis from 2003 until Today*. [online]. s. 14. fride.org [cit. 24. května 2014]. Dostupné z <http://www.fride.org/download/OP_UE_role_ENG_feb10.pdf>.

²⁷⁵ *The International Response to Darfur* [online]. s. 4. fride.org, publikováno 8. dubna 2008 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <http://www.fride.org/download/AB_Darfur_ENG_abr08.pdf>.

Závěr

Bezpečnost a obrana rozhodně nebyla oblastí, kterou by Společenství při svém vzniku ani desetiletí po něm zamýšlelo „pokrývat“. Kompetence v této klíčové politice ležely pevně v rukou členských států, které se jich byly ochotny částečně vzdát pouze do rukou NATO. Vznikem EU a SZBP se myšlenky z neúspěšných plánů evropských myslitelů začínaly zhmotňovat, až se postupnými kroky bezpečnostní (později i obranná) politika vydělila a dále vyprofilovala do dnešní podoby, kdy sice nedisponuje evropským vojskem, ale je schopna samostatně zasahovat v politicky a bezpečnostně nestabilních oblastech světa.

Není překvapením, že nejvíce bezpečnostních operací zahájila EU v Africe. Kromě dlouhodobé nestability mnoha tamních států a regionů, kde je pomoc zapotřebí, jde také o kontinent, kde evropské národy působily jako kolonizátoři. I poté, co se africké země staly nezávislými, určité vazby přetrvaly. Odrazily se ve vztazích s EU zejména podpisem množství dohod o obchodní a rozvojové spolupráci. Došlo i na kooperaci politickou, která se vyvinula až v dnešní strategické partnerství mezi oběma kontinenty.

Impulsy pro zásahy byly vždy déletrvajících konflikty. V případech zkoumaných afrických zemí se jednalo ve valné většině o konflikt uvnitř státu, kde bylo použito ve větší míře násilí. Příčiny představovaly etnické střety, soupeření o státní moc či nerostné suroviny. Tyto konflikty jsem zařadila do dvou z představených typologií. Stejně tak i realizované mise, které jsem se pokusila klasifikovat, měly různý charakter (vojenský, civilní či smíšený), délku (desítky dnů až roky) i cíle (skromnější či odvážnější). Právě analýza úspěšnosti dosažení cílů byla těžištěm této práce.

Jak již bylo naznačeno, při hodnocení operací narážíme na zásadní problém. Týká se toho, že mise často sice splní předem deklarovaný cíl (cíle), přičemž ale konflikt či jiná problematická situace v zemi přetrvává. Vystává tak otázka, zda můžeme takovou misi hodnotit jako „opravdu úspěšnou“. To řeší i Bjoern Seibert, když mluví o marginálním dopadu operace na krizi na východě Čadu a severovýchodě Středoafričské republiky, a řešení nalézá v přijetí definice úspěšnosti – buď úzké, která hodnotí pouze plnění cílů, či široké, která počítá i s dopadem na situaci.²⁷⁶ My v celkovém zhodnocení úspěšnosti použijeme úzké pojetí.

²⁷⁶ SEIBERT, Bjoern H. *Operation EUFOR Tchad/RCA RCA and European Union's Common Security and Defence Policy*. Carlisle: Strategic Studies Institute of the US Army War College, 2010. s. 40.

Dílčí hypotézy jsem vyhodnotila na základě toho, zda podle mého názoru ze zdrojů jasně vyplývá, že mise dosáhla jednoznačného úspěchu a bez pochyb přispěla k řešení problému. Výsledky jsou následující:

Vzhledem k tomu, že mise na území DR Kongo pomohly stabilizovat bezpečnostní situaci a během procesu voleb se podařilo udržet pořádek, lze H1 považovat za verifikovanou.

Z dostupných zdrojů vyplývá, že zvýšení bezpečnosti leteckého provozu v jihosúdánské Jubě bylo dosaženo pomocí aktivit deklarovaných mandátem mise EUAVSEC a že personál mise na území Súdánu efektivně asistoval misi AU, čímž nepřímo napomohl zmírnění dlouhotrvajícího konfliktu. H2 lze tedy potvrdit.

Z důvodu, že byl vytvořen základní rámec a instituce pro reformu bezpečnostního sektoru, což bylo cílem mise v Guineji Bissau, lze H3 považovat za verifikovanou.

S přihlédnutím k tomu, že zdroje se v hodnocení mise na hranici Čadu, Středoafričké republiky rozcházejí a uvádějí, ne všechny cíle lze s jistotou hodnotit jako splněné (ačkoliv dílčích úspěchů dosaženo bylo), nelze H4 jednoznačně potvrdit.

Abych byla schopna potvrdit či vyvrátit hlavní hypotézu, rozhodla jsem se pro následující postup. Každé dílčí hypotéze jsem přidělila určitý počet bodů podle toho, zda byly mise v příslušné zemi úspěšné²⁷⁷ (tři body), částečně úspěšné²⁷⁸ (dva body) či neúspěšné²⁷⁹ (jeden bod) a takto kvantifikované údaje²⁸⁰ jsem zanesla do tabulky. Součet získaných bodů ukáže, zda se podaří hlavní hypotézu potvrdit či nikoliv, a to na základě následujícího pravidla.

Při maximálním možném počtu 12 bodů zvolíme pro její potvrzení hodnotu minimálně 10 dosažených bodů, aby odpovídala nadpolovičnímu počtu potvrzených dílčích hypotéz (třem ze čtyř). Výsledky ukazuje následující tabulka.

²⁷⁷ Pokud byla hypotéza potvrzena.

²⁷⁸ Pokud hypotéza nebyla jednoznačně potvrzena, ale některých cílů bylo dosaženo.

²⁷⁹ Pokud byla hypotéza falzifikována.

²⁸⁰ Pro upřesnění dodávám, že bodovány jsou hypotézy (mise na území příslušných států celkově) a ne jednotlivé mise zvlášť, protože se týkají jednoho problému či konfliktu na souvislém území.

Tabulka 3: Úspěch misí v jednotlivých zemích znázorněný počtem bodů

	Úspěch	Částečný úspěch	Neúspěch	Počet bodů
H1	X			3
H2	X			3
H3	X			3
H4		X		2

Jelikož tři dílčí hypotézy byly potvrzeny a jedna nebyla jednoznačně vyvrácena, je celkový počet bodů 11. Hlavní hypotézu lze potvrdit, a je proto možné tvrdit, že *Evropská unie prostřednictvím plnění cílů bezpečnostních zásahů přispívá k řešení dlouhodobých konfliktů a problémů*. Připomínám, že to neznamená, že je umí řešit, „pouze“ k jejich řešení přímým zapojením v oblasti konfliktů přispívá. Jak se ukazuje na jiných známých případech, žádná „externí“ mise (OSN, AU) není schopna konflikty v problematických regionech zcela vyřešit (Dárfúr), ačkoliv probíhá se souhlasem místních orgánů. Zajímavé přitom je, že přítomnost jednotek má jistý (i když neměřitelný) vliv na mírnění probíhajících konfliktů.

Co se týče odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, můžeme říci, že *zásahy přispívají ke zlepšení bezpečnostní situace tím, že plní v oblastech spíše „malé“ cíle* – soustředí se spíše na konkrétní sektor (bezpečnost letectví, pomoc při přípravě reformy), kde si vytyčí jednoznačnější, patrně lépe dosažitelné cíle. Za to bývá zároveň kritizována, ale proč se snažit o splnění nedosažitelného? Evropská unie si je podle mého názoru vědoma svých limitů v oblasti řešení závažných konfliktů, protože ty vyžadují mimo jiné nasazení na delší časové období, propracovanější přípravu a větší zkušenosti, a proto mandáty misí koncipuje spíše krátkodobě.

Námětem pro další zkoumání by mohl být vztah velikosti mise k dosaženým cílům (zda například početnější operace dosahují horších výsledků) nebo úspěšnost misí pro určitý typ konfliktu podle některé z typologií (kupříkladu zda EU přispívá více k řešení frakčních či secesionistických konfliktů dle Ramsbothama).

Prameny

Africa Review. <<http://www.africareview.com>>

African Union. <<http://www.au.int/en/>>

Amnesty International. <<http://www.amnesty.org>>

Amsterodamská smlouva ze dne 2. října 1997, *Úř. věst. C 340*, 10. 11. 1997, s. 1-144.

Brussels European Council 15.-16. December 2005 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/87642.pdf>.

Brussels European Council 16.-17. June 2005 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf>.

Cologne European Council 3.-4. June 1999 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/57886.pdf>.

Conflict Barometer 1997 [online]. Heidelberský institut [cit. 13. dubna 2014]. 10 s. Dostupné z <http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2003.pdf>.

Conflict Barometer 2003 [online]. Heidelberský institut [cit. 11. dubna 2014]. 44 s. Dostupné z <http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2003.pdf>.

Council of the European Union. *Draft Council Decision on the European Union Aviation Security CSDP Mission in South Sudan (EUAVSEC South Sudan)* [online]. consilium.europa.eu [cit. 30. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010686%202012%20INIT>>.

Council of the European Union. *Lessons from the EU Civilian-Military Supporting Action to the African Union Mission in the Darfur region of Sudan (AMIS) and recommended action* [online]. consilium.europa.eu. [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209092%202008%20REV%20%20EXT%201>>.

Council of the European Union. *Lessons from the EUPOL Kinshasa mission* [online]. consilium.europa.eu [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011034%202008%20REV%20%20EXT%201>>.

Council of the European Union. *Operation EUFOR Tchad/RCA - Final report from the Secretary General/High Representative* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 28. února 2012 [cit. 29. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209323%202009%20EXT%201>>.

Council of the European Union. *Opinion of the Political and Security Committee as reported to the General Affairs and External Relations Council concerning operation ARTEMIS* [online]. consilium.europa.eu, publikováno 16. července 2007 [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011536%202003%20INIT>>.

Draft Council conclusions on operation Artemis [online]. consilium.europa.eu [cit. 28. května 2014]. Dostupné z <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2012874%202003%20INIT>>.

EU and Africa: Towards a Strategic Partnership [online]. eu-un.europa.eu [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_5499_en.htm>.

EU Aviation boosts Juba Airport security [online]. bakhitaradio.org., publikováno 9.5. 2013 [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <<http://bakhitaradio.org/?q=node/4416>>

EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA) [online]. eeas.europa.eu [cit. 25. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf>.

EU mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU) [online]. eeas.europa.eu [cit. 29. května 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf>.

EU support to the African Union Mission in Darfur – AMIS [online]. eeas.europa.eu, publikováno v lednu 2008 [cit. 12. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/pdf/01012008_factsheet_eu-support-amis-darfur_en.pdf>.

EUFOR RD CONGO: The mission [online]. eeas.europa.eu. [cit. 10. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf>

EUPOL-Kinshasa: The First European Police Mission in Africa [online]. eeas.europa.eu, publikováno v říjnu 2006 [cit. 11. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/01102006_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf>.

EU-NATO Declaration on ESDP [online]. nato.int, publikováno 16. prosince 2002 [cit. 18. března 2014]. Dostupné z <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm>.

EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus [online]. consilium.europa. [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>>.

Evropská bezpečnostní strategie. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. 51 s. ISBN 978-92-824-2416-2. Dostupné i online z <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568CSC.pdf>.

Evropská služba pro vnější činnost. <<http://www.eeas.europa.eu>>

Franco-British Summit Joint Declaration on European Defence [online]. atlanticcommunity.org, publikováno 4. prosince 1998 [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>>.

Helsinki European Council 10.-11. December 1999 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm>.

Human Development Report 2013 [online]. undp.org [cit. 5. dubna 2014]. Dostupné z <http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf>.

Charter of the United Nations [online]. un.org [cit. 29. března 2014]. Dostupné z <<http://www.un.org/en/documents/charter/>>.

Irin News. <<http://www.irinnews.org/>>

Ituri remains highly volatile, the French force having been centred on Bunia alone. *Africa Research Bulletin: Political, Social and Cultural Series*, 2003. Roč. 40, č. 9. s. 15457C.

Javier SOLANA, EU High Representative for the CFSP, welcomes the successful completion of the EU supporting action to AMIS in Darfur [online]. consilium.europa.eu, publikováno 27. prosince 2007 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/97866.pdf>.

Military Commitment Capabilities Declaration [online]. consilium.europa.eu [cit. 14. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/Military%20capabilities%20-%20EN.doc.html>.

Ministerstvo obrany České republiky. <<http://www.mocr.army.cz/>>

North Atlantic Treaty Organization. <<http://www.nato.int>>

Press Conference by NATO Secretary General, Lord Robertson with Greek Foreign Minister George Papandreou, EU Presidency and Javier Solana, EU High Representative following the NATO-EU Meeting [online]. nato.int, publikováno 3. června 2003 [cit. 25. března 2014]. Dostupné z <<http://www.nato.int/docu/speech/2003/s030603i.htm>>.

Prohlášení o evropské bezpečnostní a obranné politice připojené k Niceské smlouvě ze dne 26. února 2001, *Úř. věst. C 285*, 10. 3. 2001, s. 77.

Rozhodnutí Rady 2001/78/SZBP ze dne 22. ledna 2001 o zřízení Politického a bezpečnostního výboru, *Úř. věst. L 27*, 30. 1. 2001, s. 1-3.

Rozhodnutí Rady 2003/432/SZBP ze dne 12. června 2003 o zahájení vojenské operace Evropské unie v Konžské demokratické republice, *Úř. věst. L 147*, 14. 6. 2003, s. 42.

Rozhodnutí Rady 2006/412/SZBP ze dne 12. června 2006 o zahájení vojenské operace Evropské unie na podporu mise Organizace spojených národů v Demokratické republice Kongo (MONUC) během volebního procesu (Operace EUFOR RD Kongo), *Úř. věst. L 163*, 15. 6. 2006, s. 16.

Rozhodnutí Rady 2010/298/SZBP ze dne 25. května 2010, kterým se mění a prodlužuje společná akce 2008/112/SZBP o misi Evropské unie na podporu reformy bezpečnostního sektoru v Republice Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU), *Úř. věst. L 127*, 26. 5. 2010, s. 16-17.

Rozhodnutí Rady 2011/764/SZBP ze dne 28. listopadu 2011, kterým se zrušuje rozhodnutí 2011/210/SZBP o vojenské operaci Evropské unie na podporu operací humanitární pomoci v reakci na krizovou situaci v Libyi (EUFOR Libya), *Úř. věst. L 314*, 29. 11. 2011, s. 35.

Rozhodnutí Rady 2012/312/SZBP ze dne 18. června 2012 o misi Evropské unie SBOP v Jižním Súdánu pro ochranu letectví před protiprávními činy (EUAVSEC-South Sudan), *Úř. věst. L 158*, 19. 6. 2010, s.17-20.

Santa Maria da Feira European Council 19.-20. June 2000 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm>.

Smlouva o Evropské unii ze dne 7. února 1992, *Úř. věst. C 191*, 29. 7. 1992, s. 1-112.

Smlouva o Evropské unii ze dne 13. prosince 2007, *Úř. věst. C 306*, 17. 12. 2007

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, v *Úř. věst. nezveřejněno* (revidovaný překlad), 1. 1. 1958.

Společná akce Rady 2003/423/SZBP ze dne 5. června 2003 o vojenské operaci Evropské unie v Demokratické republice Kongo, *Úř. věst. L 143*, 11. 6. 2003, s. 50-52.

Společná akce Rady 2004/847/SZBP ze dne 9. prosince 2004 o policejní misi Evropské unie v Kinshase (KDR) týkající se integrované policejní jednotky (EUPOL „Kinshasa“), *Úř. věst. L 367*, 14. 12. 2004, s. 30-34.

Společná akce Rady 2005/557/SZBP ze dne 18. července 2005 o civilně-vojenské akci Evropské unie na podporu mise Africké unie v oblasti Dárfúru v Súdánu, *Úř. věst. L 188*, 20. 7. 2005, s. 46-51.

Společná akce Rady 2006/319/SZBP ze dne 27. dubna 2006 o vojenské operaci Evropské unie na podporu mise Organizace spojených národů v Konžské demokratické republice (MONUC) během volebního procesu, *Úř. věst. L 116*, 29. 4. 2006, s.98-101.

Společná akce Rady 2007/677/SZBP ze dne 15. října 2007 o vojenské operaci Evropské unie v Čadské republice a ve Středoafričské republice, *Úř. věst. L 279*, 23. 10. 2007, s. 21-24.

Společná akce Rady 2008/112/SZBP ze dne 12. února 2008 o misi Evropské unie na podporu reformy bezpečnostního sektoru v Republice Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU), *Úř. věst. L 40*, 14. 2. 2008, s. 11-15.

Společný postoj Rady 2003/319/SZBP ze dne 8. května 2003 o podpoře Evropské unie plnění Lusacké dohody o příměří a mírového procesu v Konžské demokratické republice (KDR) a o zrušení společného postoje 2002/203/SZBP, *Úř. věst. L 115*, 9. 5. 2003, s. 87-89.

Společný postoj Rady 2004/85/SZBP ze dne 26. ledna 2004 o předcházení konfliktům v Africe, jejich zvládání a řešení a o zrušení společného postoje 2001/374/SZBP, *Úř. věst. L 21*, 28. 1. 2004, s. 25-29.

The Africa-EU Strategic Partnership [online]. consilium.europa.eu, publikováno 9. prosince 2007 [cit. 13. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/97496.pdf>.

The Common Security and Defence Policy Map - Mission Analysis Partnership. <<http://www.csdpmap.eu>>.

The European Union's engagement towards stability and security in the Democratic Republic of Congo (DRC) [online]. eeas.europa.eu, publikováno 23. května 2005 [cit. 11. dubna 2014]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf>.

The World Factbook. <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>.

United Nations. <<http://www.un.org/en/>>

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. června 2008 o provádění evropské bezpečnostní strategie a EBOP (2008/2003 (INI)), *Úř. věst. C 285 E*, 26. 11. 2009

Vienna European Council 11.-12. December 1998 Presidency Conclusions [online]. consilium.europa.eu [cit. 15. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00300-R1.EN8.htm>.

Washington Summit Communiqué [online]. clinton2.nara.gov, publikováno 24. dubna 1999 [cit. 28. března 2014]. Dostupné z <<http://clinton2.nara.gov/WH/New/NATO/statement3.html>>.

Western Union Council Of Ministers. *Petersberg Declaration* [online]. weu.int, publikováno 19. června 1992 [cit. 24. března 2014]. Dostupné z <<http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>>.

Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie ze dne 11. prosince 2008 [online]. consilium.europa.eu [cit. 27. března 2014]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf>.

Literatura

Africká unie [online]. eurosokop.cz [cit. 5. dubna 2014]. Dostupné z <<https://www.eurosokop.cz/9134/sekce/africka-unie/>>.

ANDRIANARIJAONA, Lorène-Fara. *CSDP Note – Focus on EUAVSEC South Sudan one year on* [online]. isis-europe.eu, publikováno 13. května 2013 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <http://isis-europe.eu/sites/default/files/publications-downloads/CSDP%20Note%20-EUAVSEC%20-%20LA_0.pdf>.

AÇIKMEŞE, Sinem A. The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy. *Perceptions*, 2004. Roč. 9, č. 1., s. 119-147.

ASSEBURG, Muriel, KEMPIN, Ronja (Eds.). *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defence? A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2009. 170 s. ISSN 1863-1053

BELLO, Oladiran. *The EU's approach to Fragility in Guinea Bissau: Between Ambition and Coherence*. FRIDE Policy Brief č. 113, leden 2012.

BESENYŐ, János. EU Support to the African Union Mission in Darfur - AMIS. *Tradecraft Review*, 2009. Roč. 5, č. (zvl. vydání). s. 31-45.

BOURDET, Yves, GULLSTRAND, Joakim, OLOFSDOTTER, Karin (Eds.). *The European union and Developing Countries: Trade, Aid, Growth in an Integrating World*. Cheltenham: Edward Elgar, 2007. 223 s. ISBN 978 1 84542 246 2

BUREŠ, Oldřich. Hledání teorie mezinárodního peacekeepingu. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 4 s. 5-28.

COLLIER, Paul. *Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Praha: Vyšehrad, 2009. 217 s. ISBN 978-80-7429-010-7

ČECH, L'ubomír. Africké súvislosti európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP). *Obrana a strategie*, 2007. Roč. 7, č. 2, s. 23-38.

EHRHART, Hans-Georg. Assessing EUFOR Chad/CAR. *European Security Review*, č. 42 (2008), s. 1-4.

EHRHART, Hans-Georg. EUFOR RD Congo: A Preliminary Assessment. *European Security Review*, č. 32 (2007), s. 9-12.

FIALA, Vlastimil. *Politické stranictví v afrických lusofonních zemích (Guinea-Bissau a Kapverdské ostrovy)*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. 180 s. ISBN 978-80-87382-16-5

FIALA, Vlastimil, TOBOLKA, Radim, ZÁHOŘÍK Jan. *Politické stranictví ve střední Africe (Demokratická republika Kongo, Konžská republika, Rwanda, Burundi a Středoafriká republika)*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2012. 178 s. ISBN 978-80-87382-38-7

- FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. *Obrana a strategie*, 2003. Roč. 3, č. 2, s. 17-26.
- GYA, Giji. *The EU'S Role in the Darfur Crisis from 2003 until Today*. [online]. fride.org [cit. 24. května 2014]. Dostupné z <http://www.fride.org/descarga/OP_UE_role_ENG_feb10.pdf>.
- GYA, Giji, JACQUEMET, Oliver. ESDP and EU Mission Update. *European Security Review*, č. 39 (2008), s. 1-13.
- GEBREWOLD, Belachew (Eds.). *Africa and Fortress Europe: Threats and Opportunities*. Farnham: Ashgate, 2007. 186 s. ISBN 978-0-7546-7204-3
- HOLLAND, Martin. *European Union Common Foreign Policy: From EPC to CFSP Joint Action and South Africa*. New York: Palgrave, 1995. 277 s. ISBN 0-333-61768-1
- HOLLAND, Martin. *European Union and the Third World*. New York: Palgrave, 2002. 258 s. ISBN 0-333-65905-8
- KHOL, Radek (a kol.). *Evropská bezpečnostní a obranná politika: národní perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002. 192 s. ISBN 80-86506-25-8
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Afriky: Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství LN, 2012. 687 s. ISBN 978-80-7422-1897
- KOUTRAKOS, Panos. *The EU Common Security and Defence Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2013. 368 s. ISBN 978-0-19-969272-9
- KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2010. 751 s. ISBN 9788086929606
- LALLEMAND de DRIÉSEN, Nicolas. Principy bezpečnostní a obranné strategie Francie. *Obrana a strategie*, 2006. Roč. 6, č. 2, s. 67-79.
- Maintaining Momentum in the Congo: The Ituri Problem* (ICG Africa Report N°84) [online]. crisisgroup.org, publikováno 26. srpna 2004 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <<http://www.crisisgroup.org/~media/files/africa/central-africa/dr-congo/maintaining%20momentum%20in%20the%20congo%20the%20ituri%20problem.pdf>>
- MÜLLER, Johanness, REDER, Michael (Eds.). *Africa and Europe: Co-operation in a Globalized World*. Berlin: Lit Verlag, 2007. 232 s. ISBN 978-3-8258-0518-0
- Operation Artemis: The Efficiency of EU Peacekeeping in The Congo* [online]. e-International Relations, publikováno 5. října 2002 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <<http://www.e-ir.info/2012/10/05/operation-artemis-the-efficiency-of-eu-peacekeeping-in-the-congo/>>.
- PACHTA, Lukáš. *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů*. Praha: EUROPEUM, 2005. Policy paper, s. 1-58.
- RAMSBOTHAM Oliver, WOODHOUSE Tom, MIALL Hugh. *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*. Cambridge: Polity Press, 2011. 480 s. ISBN 978-0-7456-4974-0

Role České republiky v SZBP a EBOP [online]. euractiv.cz, publikováno 20. listopadu 2006 [cit. 29. února 2014]. Dostupné z <<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/role-esk-republiky-v-szbp-a-ebop>>.

SARKEES Meredith, WAYMAN Frank, SINGER David. Inter-State, Intra-State, and Extra-State Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time, 1816–1997. *International Studies Quarterly*, 2003. Roč. 47, č. 1. s. 49-70.

SCHWAB, Peter. *Africa: A Continent Self-Destructs*. New York: Palgrave, 2001. 212 s. ISBN 0-312-24018-X

SEIBERT, Bjoern H. *Operation EUFOR Tchad/RCA and European Union's Common Security and Defence Policy*. Carlisle: Strategic Studies Institute of the US Army War College, 2010. 126 s. ISBN 1-58487-465-1
Dostupné i z <<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB1026.pdf>>.

SCHMIDT, Peter Schmidt, ZYLA, Benjamin. *European Security Policy and Strategic Culture*. London: Routledge, 2013. ISBN 2013 9781317980339

SMITH, Hazel. *European Union Foreign Policy and Central America*. London: Macmillan Press, 1995. 234 s. ISBN 0-333-61464-X

SMITH, Hazel. *European Union Foreign Policy: What It Is and What It Does*. London: Pluto Press, 2002. 299 s. ISBN 0-7453-1869-X

SMITH, Karen Elizabeth. *European Union Foreign Policy in a Changing World*. Cambridge: Polity Press, 2003. 274 s. ISBN 0-7456-2503-7

SOJKA, Milan, SOCHA, Oldřich. Vojenské operace. *Doktríny*, 2011. Roč. 4, č. 1, s. 1-7. Dostupné i online z <http://doctrine.vavyskov.cz/_casopis/2011_1/2011_1_1c.pdf>.

ŠPIČANOVÁ, Lenka. *Komparativní analýza konfliktů v Aceh a na Východním Timoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 223 s. ISBN 978-80-7325-255-7

The EU SSR Guinea-Bissau Mission completes its mandate [online]. europafrika.net, publikováno 3. srpna 2010 [cit. 30. května 2014]. Dostupné z <<http://europafrika.net/2010/08/03/the-eu-ssr-guinea-bissau-mission-completes-its-mandate/>>.

The International Response to Darfur [online]. fride.org, publikováno 8. dubna 2008 [cit. 31. května 2014]. Dostupné z <http://www.fride.org/download/AB_Darfur_ENG_abr08.pdf>.

ULRIKSEN Ståle, GOURLAY Catriona, MACE Catriona. Operation *Artemis*: The Shape of Things to Come? *International Peacekeeping*, 2003. Roč. 11, č. 3. s. 508-525.

ULUSOY, Hasan. Collective Security in Europe. *Perceptions*, 2002-2003. Roč. 7, č. 4, s. 156-180.

WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005. 206 s. ISBN 8071783900

WALLENSTEEN, Peter. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London: SAGE, 2002. 320 s. ISBN 0-7619-6667-6

ZÁHORÍK, Jan. Severovýchodní Súdán: „Zapomenutý konflikt“ v širší perspektivě. *Mezinárodní vztahy*, 2008. Roč. 43, č. 3, s. 47-63.

ZÁVĚŠICKÝ, Jan. Ambice a schopnosti Evropské unie: analýza vojenských operací na podporu míru. *Mezinárodní vztahy*, 2007. Roč. 42, č. 2, s. 31-59.

Anotace

Práce se zabývá bezpečnostní a obrannou politikou Evropské unie s cílem analyzovat, zda operace v Africe dosud realizované v jejím rámci byly či nebyly úspěšné. V širším kontextu se zabývám otázkou, zda (a jak) Evropská unie přispívá k řešení mezinárodních konfliktů v problematických afrických státech či regionech. Při řešení bylo využito zejména metody analytické a kvalitativního přístupu, podporně metody komparativní, historické, případové studie i kvantitativního přístupu. Dospěla jsem ke zjištění, že valná většina misí (šest ze sedmi) dosáhla úspěchu. Podařilo se potvrdit tři ze čtyř dílčích hypotéz i hlavní hypotézu, která potvrdila předpoklad, že bezpečnostní zásahy přispívají k řešení dlouhotrvajících problémů či konfliktů, a to právě plněním deklarovaných cílů

Abstract

Thesis deals with security and defence policy of the European Union with the aim to determine whether security operations in Africa carried out within the policy so far were or were not successful. In a broader context I try to find out whether (and how) the European Union contributes to solving international conflicts in troubled countries or regions. The methods I mainly use are analytical method and qualitative approach with support of comparative and historical method, case study and qualitative approach. I came to the conclusion that vast majority of missions (six out of seven) reached success. I was able to verify three of four partial hypotheses as well as the main hypothesis which confirmed the assumption that security interventions contribute to solving long-standing problems or conflicts which is achieved by fulfilling the objectives stated.

Klíčová slova

Společná bezpečnostní a obranná politika – Evropská bezpečnostní a obranná politika – bezpečnostní operace – vojenská mise – civilní mise – Afrika – konflikt – politická stabilizace – typologie konfliktů – typologie misí

Key words

Common Security and Defence Policy – European Security and Defence Policy – security operation – military mission – civil mission – Africa – conflict – political stabilization – conflict classification – mission typology